

Π.3.1.1.

Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση

ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ: ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μελέτη στο πλαίσιο της Πράξης «*Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄βάθμια και Β΄βάθμια εκπαίδευση*» MIS 296579 - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «*Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση*», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΠΑΤΣΙΔΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2011

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους. Η ανωτέρω πράξη υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση».

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π3.1.1 *Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Συντονιστής Ομάδας Γλώσσας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

Ομάδα εργασίας γλώσσας:

Σταυρούλα Αντωνοπούλου

Κωνσταντίνος Κουτσανδρέας

Βασιλική Μπατσίδου

Μαρία Παυλίδου

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
1. Εισαγωγή.....	5
2. Γενικά Χαρακτηριστικά.....	6
3. Ανάλυση.....	16
3.1 Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, στάσεις, πρότυπα.....	16
3.2 Γνώσεις για τη γλώσσα.....	22
3.3 Σημείωση και γλώσσα.....	27
3.4 Διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες.....	31
3.5 Αξιολόγηση.....	38
4. Συζήτηση και συμπεράσματα.....	42
4.1 Γενικές διαπιστώσεις.....	42
4.2 Διαπιστώσεις σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ.....	42
Συνοπτικός πίνακας συμπερασμάτων.....	44

Περίληψη

Στην παρούσα μελέτη διερευνάται το πρόγραμμα σπουδών της χώρας μας για το μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αναφορικά με τους τρόπους γλωσσοδιδακτικής αξιοποίησης των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Οι βασικοί άξονες μελέτης του εν λόγω προγράμματος αφορούν το περιεχόμενο του μαθήματος της γλώσσας, τις διδακτικές πρακτικές και τις ταυτότητες μαθητών και εκπαιδευτικών που το πρόγραμμα φιλοδοξεί να κατασκευάσει υπό το πρίσμα της αξιοποίησης των ΤΠΕ. Για τη διερεύνηση του ζητήματος μελετήθηκε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο, το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο, τα βιβλία του δασκάλου και των έξι τάσεων του Δημοτικού, κάποιες ενδεικτικές ενότητες από τα σχολικά εγχειρίδια, το εκπαιδευτικό λογισμικό που προτείνεται για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ποικίλο υλικό από τη σελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Από την ανάλυση προκύπτει ότι το γλωσσικό μάθημα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δίνει έμφαση στη μετάδοση μεταγλωσσικών γνώσεων στους μαθητές, γεγονός που παραπέμπει στο γλωσσοδιδακτικό λόγο του αναγνωριστικού γραμματισμού. Παράλληλα, προκρίνει την επικοινωνιακή- λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας και την εξοικείωση των μαθητών με την ποικιλία των κειμενικών ειδών. Στο πλαίσιο αυτό, οι νέες τεχνολογίες γίνονται αντιληπτές ως δεξιότητα που οι μαθητές πρέπει να κατακτήσουν και ως μέσο για να διερευνήσουν καλύτερα τον κόσμο και να μελετήσουν το ίδιο το διδακτικό αντικείμενο. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής χρησιμοποιείται κυρίως για αναζήτηση πληροφοριών, αλλά και για την εμπλοκή των μαθητών σε παραδοσιακής, σε μεγάλο βαθμό, λογικής λογισμικά.

1. Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης 3.1.1. «Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση», φορέας υλοποίησης της οποίας είναι το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Αντικείμενό της είναι η γλωσσοδιδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Στην αρχή (κεφ. 2) της παρούσας μελέτης παρουσιάζονται οι λόγοι που οδήγησαν στο σχεδιασμό των προγραμμάτων σπουδών, οι στόχοι που αυτά προωθούν και οι γενικές αρχές εκπαίδευσης που προτείνουν. Γίνεται λόγος για τις δεξιότητες που καλλιεργούν, ανεξάρτητα από βαθμίδα και γνωστικό αντικείμενο, και για τους κεντρικούς άξονές τους. Ξεχωριστή αναφορά γίνεται σε δύο από τους κεντρικούς άξονες που αποτελούν αντικείμενο έρευνας της παρούσας μελέτης, την ενίσχυση της γλωσσικής ταυτότητας των μαθητών και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας.

Στο επόμενο κεφάλαιο (κεφ. 3) επιχειρείται η ανάλυση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο και του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο. Η ανάλυση εστιάζει, αρχικά, στις γνώσεις για τον κόσμο και τις γνώσεις για τη γλώσσα που επιδιώκουν να καλλιεργήσουν στους μαθητές. Στη συνέχεια, διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η γλώσσα και η σημείωση από τα προγράμματα, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο πραγματώνονται σε επίπεδο διδακτικών πρακτικών όλα όσα προτείνουν.

Στο τελευταίο κεφάλαιο (κεφ. 4) παρουσιάζονται τα γενικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την μελέτη των προγραμμάτων και κυρίως αυτά που αφορούν την αξιοποίηση των ΤΠΕ.

2. Γενικά Χαρακτηριστικά

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) καθορίστηκαν το 2003 (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος δεύτερο, αρ. φύλλου 303, 13 Μαρτίου 2003). Οι ποικίλες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες της εποχής ήταν αυτές που οδήγησαν στο σχεδιασμό του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των Α.Π.Σ. Πιο αναλυτικά, η ραγδαία και συνεχής αύξηση της γνώσης και της πληροφορίας, οι συνεχείς ανακαλύψεις και καινοτομίες στα διάφορα πεδία της επιστήμης και της τεχνολογίας, τα φαινόμενα της διεθνοποίησης του πολιτισμού και της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και η ανάγκη για υιοθέτηση προτύπων συμπεριφοράς που χαρακτηρίζονται από σεβασμό στις πνευματικές και ανθρωπιστικές αξίες, οδήγησαν στον καθορισμό των νέων προγραμμάτων σπουδών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τα προγράμματα αυτά στόχο έχουν να προωθήσουν: α) την εξασφάλιση συνθηκών που επιτρέπουν στο μαθητή να αναπτύξει την προσωπικότητά του, β) τη δημιουργία συνθηκών που παρέχουν σε κάθε άτομο τη δυνατότητα της δια βίου ανανέωσης γνώσεων και δεξιοτήτων, γ) την καλλιέργεια της ικανότητας κάθε ατόμου για κριτική προσέγγιση των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας, δ) τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής μέσα από την παροχή ίσων ευκαιριών και την καλλιέργεια κοινών στάσεων και αξιών, ε) την καλλιέργεια της συνείδησης του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας και στ) την ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας και συλλογικότητας. Όλα τα παραπάνω αποτελούν άλλωστε κοινή επιδίωξη για την ανάπτυξη της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής των επί μέρους ευρωπαϊκών χωρών.

Σύμφωνα με τις γενικές αρχές της εκπαίδευσης, όπως αυτές ορίζονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ο μαθητής πρέπει να είναι ικανός να αντιμετωπίζει με επιτυχία προβλήματα και επιπλέον να διαμορφώνει άποψη και να λειτουργεί ως υπεύθυνος και ενεργός πολίτης σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και απαιτητικό

κοινωνικό περιβάλλον. Κύριοι άξονες αυτής της προσπάθειας θα πρέπει να είναι: α) η παροχή γενικής παιδείας, β) η καλλιέργεια των δεξιοτήτων του μαθητή και η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του, γ) η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές, δ) η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, ε) η ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση ανάλογων προτύπων συμπεριφοράς, στ) η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, ζ) η φυσική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη και η) η ευαισθητοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παγκόσμιας ειρήνης και η διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Όπως διαπιστώνουμε από τα παραπάνω, επενδύεται μεγάλη σημασία στην ενίσχυση της γλωσσικής ταυτότητας των μαθητών και στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, στοιχεία που ενδιαφέρουν πρωτίστως την παρούσα μελέτη. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την ενίσχυση της γλωσσικής ταυτότητας ορίζεται ότι «για την ομαλή κοινωνική ένταξη κάθε ατόμου απαιτείται η ανάπτυξη της ικανότητας επικοινωνίας με το κοινωνικό του περιβάλλον, τόσο μέσα από τη γνώση της μητρικής του γλώσσας, αλλά και άλλων γλωσσών, όσο και μέσα από την ενημέρωσή του για την ιστορία και την πολιτισμική παράδοση όχι μόνο της δικής του αλλά και των άλλων εθνικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών ομάδων» (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος δεύτερο, αρ. φύλλου 303: 3735). Ως προς τις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας αναφέρεται ότι «μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμα εργαλεία για την απόκτηση γνώσης, για την προαγωγή της εξατομικευμένης εκπαίδευσης και για την εξασφάλιση της δια βίου μάθησης». Διασαφηνίζεται, ωστόσο, ότι η εισαγωγή και η χρήση τους στην εκπαιδευτική πράξη δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί υπό το πρίσμα ενός απλού τεχνολογικού εκσυγχρονισμού ως αυτοσκοπού, αλλά να γίνει με παιδαγωγικές προϋποθέσεις. Αναδεικνύεται, επίσης, ο ρόλος του εκπαιδευτικού λογισμικού, το οποίο ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιεί.

Ανεξάρτητα από τη βαθμίδα και το γνωστικό αντικείμενο, οι δεξιότητες που πρέπει να καλλιεργούνται είναι οι εξής: α) η δεξιότητα της επικοινωνίας, β) η δεξιότητα της αποτελεσματικής χρήσης των αριθμών και των μαθηματικών εννοιών, γ) η δεξιότητα χρήσης ποικίλων πηγών και εργαλείων πληροφόρησης και επικοινωνίας, δ) η δεξιότητα συνεργασίας, ε) η ικανότητα κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών, στ) η ικανότητα της επίλυσης προβλημάτων, ζ) η ικανότητα ορθολογικών επιλογών, η) η ικανότητα διαχείρισης πόρων, θ) η ικανότητα «ευαίσθητης αντίληψης της τέχνης» και η δημιουργία τέχνης και ι) η αξιοποίηση γνώσεων και η υιοθέτηση αξιών κατάλληλων για τη διαμόρφωση προσωπικής άποψης στη λήψη αποφάσεων.

Ως προς την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, στην οποία εστιάζει και η παρούσα μελέτη, επισημαίνεται ότι «κυρίαρχος στόχος είναι η οικοδόμηση βασικών εννοιών και αρχών καθώς και η ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στη δια βίου μάθηση, τη συνεργασία και την υπευθυνότητα. Η επιδίωξη αυτή πρέπει να σχετίζεται με τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών, τις γνωστικές δομές και το νοητικό τους επίπεδο» (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος δεύτερο, αρ. φύλλου 303: 3738). Στη συνέχεια, η παρούσα μελέτη επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο και στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο.

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο δεν κάνει διαχωρισμό ανά βαθμίδα εκπαίδευσης. Οι θεματικοί του άξονες είναι ίδιοι για όλες τις τάξεις. Οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες προσεγγίζονται στις μικρές τάξεις του Δημοτικού διαισθητικά και με παιγνιώδη τρόπο και συστηματικότερα στην Ε΄ και στην ΣΤ΄ τάξη. Το παρακάτω σχήμα βοηθά στην καλύτερη κατανόηση της δομής του:

Αξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
<p>Προφορικός λόγος ομιλία και ακρόαση Ανακοινώσεις, αφηγήσεις, περιγραφές, Διαλογικές και μονολογικές μορφές επικοινωνίας. Λειτουργία του προφορικού λόγου</p>	<p>Ο μαθητής: Ακροάται, διατυπώνει, εξηγεί και επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση. Κάνει συνειδητή χρήση των φραστικών επιλογών που επιβάλλει η κάθε περίπτωση επικοινωνίας και το επίπεδο λόγου. Χρησιμοποιεί ολοένα αυξανόμενο λεξιλόγιο. Ελέγχει την αποδεκτότητα του λόγου του. Συλλαμβάνει υponοούμενα. Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα. Αφηγείται από μνήμης. Ανακοινώνει προσωπικές εμπειρίες, σκέψεις, επιθυμίες, σχέδια, προγράμματα, το νόημα ενός κειμένου κ.τ.ό. Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ακρόασεις χαρακτηριστικών ομιλητών κτλ. Στις δραματοποιήσεις και στα παιχνίδια ρόλων, προσαρμόζει τα λεγόμενά του, τα παραγωγιστικά μέσα και την όλη συμπεριφορά του.</p>	<p>Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση.</p>
<p>Γραπτός Λόγος- Ανάγνωση Φωνημική επίγνωση Πρώτη ανάγνωση Δομή συλλαβής, λέξης, πρότασης, παραγράφου Είδη ανάγνωσης Είδη κειμένων Επιτονισμός</p>	<p>Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας. Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη. Αποκτά σταδιακά τη δεξιότητα αναγνώρισης της φωνημικής ταυτότητας των λέξεων. Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής. Αναπτύσσει φωνημική επίγνωση. Ταυτίζει συλλαβές και φθόγγους με τα γραπτά τους σύμβολα, αναλύει και ανασυνθέτει συλλαβές, λέξεις και φράσεις και διαβάζει λέξεις και απλές φράσεις. Κατανοεί τον βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης, που στηρίζεται στη σχέση φθόγγων – γραμμάτων. Διαβάζει και κατανοεί απλό, μικρό κείμενο. Διαβάζει σιωπηρά, μεγαλόφωνα και εκφραστικά. Υιοθετεί κάθε φορά τον τρόπο και το ρυθμό ανάγνωσης που υπαγορεύεται από την περίπτωση. Επιλέγει ανάμεσα στη συνολική ή στην επιλεκτική ανάγνωση. Εντοπίζει τα κύρια σημεία ή τα σημεία που τον ενδιαφέρουν. Αποδίδει περιληπτικά το περιεχόμενο γραπτών και προφορικών κειμένων. Κατανοεί διάφορους τύπους κειμένων. Εξοικειώνεται με τον ιδιοματικό λόγο.</p>	<p>Δομή, Σύστημα, Επικοινωνία, Ομοιότητα- διαφορά, Αλληλεπίδραση.</p>

	<p>Συνειδητοποιεί τη συνάφεια και τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Συμπεραίνει το περιεχόμενο ενός βιβλίου από τις εξωτερικές ενδείξεις (εξώφυλλο, περιεχόμενα, εικόνες κ.τ.ό.). Κατανοεί μακροσκελές κείμενο, ώστε να το αναπλάσει με τη βοήθεια σημειώσεων.</p> <p>Εκθέτει προσωπική και τεκμηριωμένη γνώμη πάνω σ' αυτά που διάβασε. Διαβάζει και για προσωπική του ευχαρίστηση.</p> <p>Επιλέγει ένα βιβλίο, μια εφημερίδα ένα άρθρο από τράπεζα δεδομένων, από βιβλιοθήκη ή από βιβλιοπωλείο, με κριτήριο το σκοπό της δουλειάς του.</p> <p>Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.</p> <p>Αντιλαμβάνεται βαθμιαία ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά.</p>	
<p>Γραπτός λόγος- Γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου</p> <p>Πρώτη γραφή</p> <p>Αντιγραφή,</p> <p>Γραφή,</p> <p>Τονισμός,</p> <p>Στίξη,</p> <p>Καλλιγραφία</p> <p>Στάδια γραψίματος</p> <p>Δομή κειμένου</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Είδη λόγου, τύποι κειμένων</p> <p>Περίληψη</p> <p>Συνοχή και συνεκτικότητα</p> <p>Κριτήρια αξιολόγησης</p>	<p>Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα.</p> <p>Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο.</p> <p>Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.</p> <p>Συμβουλευεται πίνακες κλίσης και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη.</p> <p>Κρίνει ο ίδιος αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο ή ελλιπές κείμενο.</p> <p>Συντάσσει κατάλληλα για κάθε περίπτωση μικρές λέξεις όπως: για, που, μέχρι, όπου, σαν, ως κ.τ.ό.</p> <p>Συντάσσει διαφορετικού τύπου κείμενα ακολουθώντας τη διαδικασία του σχεδιασμού, (προσυγγραφικό στάδιο) της γραφής της αρχικής εκδοχής (συγγραφικό) και, τέλος, του ελέγχου και της βελτίωσής της (μετασυγγραφικό στάδιο).</p> <p>Μετασχηματίζει κείμενα.</p> <p>Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου, για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες. Διακρίνει σχέσεις μεταξύ προθετικότητας, είδους λόγου, γλωσσικής μορφής και κειμενικής δομής.</p> <p>Προβληματίζεται για τη διατύπωση και επιλέγει ανάμεσα σε διάφορες φραστικές δυνατότητες, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του.</p> <p>Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα κατά την παραγωγή και αξιολόγηση κειμένων.</p> <p>Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο.</p>	<p>Δομή,</p> <p>Επικοινωνία,</p> <p>Σύστημα- Οργάνωση, Ομοιότητα- διαφορά.</p>

	<p>Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με νοηματικές ενότητες και παραγράφους.</p> <p>Συντάσσει σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή.</p> <p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενότητων (όμως, παρόλο, εξάλλου, τέλος, έπειτα από όλα αυτά, όταν, γι' αυτό κ.τ.ό.)</p> <p>Αποκτά εμπιστοσύνη</p>	
<p>Λογοτεχνία</p> <p>Βιοματικός λόγος</p> <p>Γλωσσικά μέσα των λογοτεχνημάτων</p>	<p>Διευρύνει την αναγνωστική του ικανότητα, προσεγγίζοντας και το βιοματικό λόγο.</p> <p>Διευρύνει τις προσωπικές εμπειρίες του με τη «συμπάθεια» προς τον άνθρωπο γενικά.</p> <p>Απολαμβάνει το λόγο ως έργο τέχνης.</p> <p>Κατανοεί ή διαισθάνεται τα όρια και τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας.</p> <p>Εξοικειώνεται με τις μετασημασιολογήσεις και τη λειτουργία της λογοτεχνικής μεταφοράς.</p> <p>Κατανοεί τον τρόπο, με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής, περιεχομένου και ύφους των λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Αποδίδει το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή.</p> <p>Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα αξιόλογων και χαρακτηριστικών κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής λογοτεχνίας, σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση.</p> <p>Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής, μεσογειακής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.</p>	<p>Δομή,</p> <p>Αλληλεπίδραση</p>
<p>Λεξιλόγιο</p> <p>Θεματικά,</p> <p>Σημασιολογικά</p> <p>Ετυμολογικά</p> <p>Πεδία</p> <p>Ορισμός</p> <p>Πολυσημία</p>	<p>Διακρίνει την έννοια της λέξης με βάση την καταγωγή, τη συγγένεια ή την αντίθεση, τη μεταφορική τους χρήση, τα συμφραζόμενα κ.τ.ό.</p> <p>Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της.</p> <p>Δίνει εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Εξοικειώνεται με την πολυσημία.</p> <p>Χρησιμοποιεί τα ετυμολογικά στοιχεία των λέξεων για να τις κατηγοριοποιεί σημασιολογικά και να εικάζει τη σημασία τους και με τη βοήθεια των συμφραζομένων.</p>	<p>Δομή,</p> <p>Σύστημα,</p> <p>Ομοιότητα-</p> <p>Διαφορά</p>
<p>Γραμματική</p> <p>Προτασιακή</p>	<p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Συνειδητοποιεί πώς η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας, μέσα σε συμφραζόμενα και σε ζωντανές περιστάσεις.</p>	<p>Δομή,</p> <p>Σύστημα,</p>

<p>δομή</p> <p>Παρατακτική και υποτακτική σύνταξη</p> <p>Πυρηνική, ελλειπτική και επαυξημένη πρόταση</p> <p>Στίξη</p> <p>Δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας</p> <p>Τα μέρη του λόγου</p> <p>Κλιτικά συστήματα</p> <p>Φωνολογική δομή της γλώσσας</p> <p>Τονισμός και επιτονισμός</p> <p>Ιδιαιτερότητα της δομής της Ελληνικής</p> <p>Σχήματα λόγου</p>	<p>Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας πρότασης.</p> <p>Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά.</p> <p>Διαπιστώνει έμπρακτα τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς και τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p> <p>Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση.</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας παραγράφου και προβαίνει σε αναλύσεις και ανασυνθέσεις.</p> <p>Συνειδητοποιεί το ρόλο που παίζουν οι κειμενικοί δείκτες στη σύνδεση των παραγράφων και ασκείται στη χρήση τους.</p> <p>Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού (ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας) στα τρία γένη.</p> <p>Συνειδητοποιεί τον τροποποιητικό ρόλο της κατάληξης.</p> <p>Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών και την τυχόν συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με το προσδιοριζόμενο.</p> <p>Χρησιμοποιεί σωστά τα αρχαιόκλιτα.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μιας λέξης και τις τομές ενός φωνητικού συνόλου.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις διαφορές γλωσσικών πράξεων από την επιτόνιση.</p> <p>Τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά.</p> <p>Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>(Αφορά κυρίως μαθητές, των οποίων οι γλωσσικές δομές αποκλίνουν λίγο ή πολύ από τον κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας).</p>	<p>Ομοιότητα- διαφορά</p>
<p>Διαχείριση της πληροφορίας</p>	<p>Ζητάει και δίνει πληροφορίες.</p> <p>Αξιοποιεί απλό χάρτη, πίνακες (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών, διάφορα έντυπα κ.τ.δ.).</p> <p>Εντοπίζει τις πληροφορίες που θέλει και τις αξιοποιεί.</p> <p>Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.</p> <p>Χρησιμοποιεί στοιχειωδώς Η/Υ, προκειμένου να επεξεργαστεί κείμενο απλής εργασίας και να το μορφοποιήσει.</p>	<p>Πληροφορία, Επικοινωνία</p>

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο έχει ως σκοπό ο μαθητής «να μάθει να χειρίζεται όσο το δυνατόν καλύτερα την ελληνική γλώσσα: να την καταλαβαίνει, να την ομιλεί, να τη διαβάζει, να τη

γράφει με άνεση, ώστε να συμμετέχει ενεργά στη σχολική και την ευρύτερη κοινωνία του». Προκειμένου να το επιτύχει αυτό, κάνει διάκριση σε α) προφορικό λόγο, β) γραπτό λόγο – ανάγνωση, γ) γραπτό λόγο, γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου, δ) γραπτό λόγο, λογοτεχνία, ε) λεξιλόγιο, στ) γραμματική, ζ) διαχείριση της πληροφορίας. Η δόμησή του γύρω από τις παραπάνω κατηγορίες γίνεται ανά δύο σχολικές τάξεις (α΄-β΄ δημοτικού, γ΄-δ΄ δημοτικού, ε΄-στ΄ δημοτικού). Για κάθε δύο σχολικές τάξεις παρουσιάζει, σε μορφή πίνακα, τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και ενδεικτικές δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας προσεγγίζονται και τα λογοτεχνικά κείμενα, αλλά η λογοτεχνία διδάσκεται και στο πλαίσιο των άλλων μαθημάτων, κυρίως των καλλιτεχνικών και της μουσικής, αλλά και ευρύτερα της σχολικής ζωής. Το Πρόγραμμα Σπουδών μάλιστα προτείνει δραστηριότητες, προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να συνδέσουν την λογοτεχνία με το παιχνίδι, την ψυχαγωγία και το συναίσθημα (Π.Σ.: 44). Ο συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας για κάθε τάξη του δημοτικού σχολείου είναι :

Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου

Β΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου

Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου

Δ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου

Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου

ΣΤ΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου

Συνοψίζοντας, το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ. προβαίνουν στις εξής καινοτομίες (Στοιχεία από τον παιδαγωγικό σχεδιασμό του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των Α.Π.Σ. της υποχρεωτικής εκπαίδευσης: 11- 13):

1. Εκσυγχρονισμός της δομής και η επικαιροποίηση της αξιολογής γνώσης
2. Εξορθολογισμός της διδασκόμενης ύλης

3. Διαθεματικότητα
4. Ευέλικτη Ζώνη
5. Σχέδια Εργασίας
6. Ενίσχυση του σχολικού παιδαγωγικού περιβάλλοντος
7. Εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στο σχολείο
8. Εκσυγχρονισμός της αξιολόγησης των μαθητών
9. Βελτίωση των διαφόρων αλφαριθμητισμών
10. Εκσυγχρονισμός με τα νέα βιβλία

Ως προς τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας, που ενδιαφέρουν πρωτίστως την παρούσα μελέτη, το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και το Α.Π.Σ. Πληροφορικής «προτείνει την ένταξη – εισαγωγή της Πληροφορικής στο Δημοτικό σχολείο κατά το πρότυπο της “ολιστικής προσέγγισης” σύμφωνα με το οποίο τα θέματα που αφορούν την Πληροφορική, και γενικότερα τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ), διδάσκονται στο πλαίσιο της διδασκαλίας όλων των άλλων γνωστικών αντικειμένων ως έκφραση μιας διαθεματικής – διεπιστημονικής προσέγγισης της γνώσης και απορρίπτει την “τεχνοκρατική προσέγγιση” της διδασκαλίας της Πληροφορικής ως αυτόνομου γνωστικού αντικειμένου.» (Στοιχεία από τον παιδαγωγικό σχεδιασμό του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των Α.Π.Σ. της υποχρεωτικής εκπαίδευσης: 4). Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και το Α.Π.Σ. Πληροφορικής καλύπτει και τις έξι τάξεις του Δημοτικού, ενώ προσδιορίζει τις ελάχιστες γνώσεις και δεξιότητες που απαιτείται να έχει αποκτήσει και καλλιεργήσει ο μαθητής, για να μπορεί να αξιοποιήσει τον υπολογιστή.

Στη σελίδα <http://pi-schools.sch.gr/software/dimotiko/> του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου μπορεί κανείς να βρει τη συμπιεσμένη μορφή των λογισμικών που προτείνονται ανά δύο σχολικές τάξεις (λογισμικό για α΄-β΄ δημοτικού, γ΄-δ΄ και ε-στ΄). Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η επισήμανση ότι «η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών εισάγεται, εφόσον εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις υγιεινής, χώρου, συσκευών και διδακτικής επάρκειας του προσωπικού». Ακόμη, στην

ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων για το Ψηφιακό Σχολείο (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/>) υπάρχουν σε ηλεκτρονική μορφή τα σχολικά βιβλία του δημοτικού. Έτσι, για παράδειγμα, (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/courses/DSDIM-F102/>) για την Στ΄ Δημοτικού υπάρχει το σχολικό βιβλίο, το τετράδιο εργασιών, το βιβλίο του δασκάλου και υλικό αναφοράς. Μάλιστα σε κάθε ενότητα του σχολικού βιβλίου προτείνεται η αξιοποίηση υλικού από την εκπαιδευτική τηλεόραση.

3. Ανάλυση

3.1 Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, στάσεις, πρότυπα

Στο σημείο αυτό της ανάλυσης εξετάζονται οι γνώσεις για τον εξωτερικό κόσμο που προτείνονται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα, καθώς και οι αξίες, οι στάσεις και τα πρότυπα που προωθούνται, προκειμένου να εφοδιαστούν οι μαθητές με τις γνώσεις αυτές.

Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και το Α.Π.Σ επικεντρώνονται σε βασικές και ουσιώδεις γνώσεις κάθε τομέα, παρουσιάζοντας τη γνώση ως ενιαία και πολυπρισματική ταυτόχρονα. Οι γνώσεις αυτές, όπως προωθούνται μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια, κινούνται κατά κύριο λόγο γύρω από τους παρακάτω άξονες:

- σχολική ζωή (π.χ. Ενότητα 1 Β΄ Δημοτικού, Ενότητα 1 Δ΄ Δημοτικού, Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη)
- οικογενειακό περιβάλλον (π.χ. Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη)
- φιλία (π.χ. Ενότητα 2 Α΄ δημοτικού, Ενότητα 6 Ε΄ Δημοτικού)
- εθνικές γιορτές και επέτειοι (π.χ. Ενότητα 3, 5 και 12 Ε Δημοτικού, Ενότητα 12 Στ΄ Δημοτικού, (Ενότητα 12 Δ΄ Δημοτικού, Ενότητα 5 Γ΄ Δημοτικού)
- θρησκευτικές γιορτές (π.χ. Ενότητα 8 Στ΄ Δημοτικού, Ενότητα 8 και 14 Ε΄ Δημοτικού, Ενότητα 8 Δ΄ Δημοτικού, Ενότητα 16 Γ΄ Δημοτικού, Ενότητα 15 Δ΄ Δημοτικού)
- επαγγέλματα (π.χ. Ενότητα 13, Στ΄ Δημοτικού, λογισμικό Γ΄- Δ΄ Δημοτικού)
- περιβάλλον (Ενότητα 4 Δ΄ Δημοτικού, Ενότητα 1 Ε΄ Δημοτικού, λογισμικό Ε΄- Στ΄ Δημοτικού, Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη)
- πολιτισμός (π.χ. Ενότητα 13 Β΄ Δημοτικού Ενότητα 16 Στ΄ Δημοτικού, Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη)
- πόλεμος και ειρήνη (π.χ. Ενότητα 17, Στ΄ Δημοτικού)

-κυκλοφοριακή αγωγή (π.χ. Ενότητα 5 Δ΄ Δημοτικού, Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη)

-επιστήμες και τεχνολογία (π.χ. Ενότητα 14 Δ΄ Δημοτικού, Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη)

-ισότητα και σεβασμός του άλλου, ανεξαρτήτως φύλου, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης (π.χ. βιβλίο Β΄ Δημοτικού, Ενότητα 13 Δ΄ Δημοτικού)

-διαπολιτισμική επικοινωνία (π.χ. Ενότητα 15 Γ΄ Δημοτικού)

-δικαιοσύνη, συλλογικότητα, προσωπική ελευθερία (βιβλίο Β΄ Δημοτικού)

-δημοκρατία (π.χ. Ενότητα 3 Δ΄ Δημοτικού)

-υγεία (υιοθέτηση υγιών διατροφικών ή άλλων συνηθειών (π.χ. βιβλίο Β΄ Δημοτικού)

-άνθρωπος, κοινωνία και παγκοσμιοποίηση (Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη)

Οι γνώσεις για τον κόσμο που προτείνονται, καθώς και οι επιδιωκόμενες αξίες, στάσεις και αντιλήψεις για αυτές, που προωθούνται, σχετίζονται με κοινωνικά ζητήματα της σύγχρονης ζωής και συνδέονται τόσο με το σχολικό όσο και με το εξωσχολικό περιβάλλον. Προκειμένου οι μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις για την πραγματική ζωή, δημιουργούνται στην τάξη συνθήκες επικοινωνιακής χρήσης της γλώσσας ανάλογες με αυτές που ισχύουν εκτός σχολείου. Σε αυτό συνεισφέρουν σημαντικά τα αυθεντικά κείμενα που χρησιμοποιούνται κατά τη διδασκαλία αλλά και η ύπαρξη επικοινωνιακού στόχου. Ο εξοπλισμός των μαθητών με γνώσεις για διάφορα θεματικά πεδία αποσκοπεί στη δημιουργία ενός μαθητή και μελλοντικού πολίτη ευαισθητοποιημένου κοινωνικά, με οικολογική συνείδηση, γνώστη των θρησκευτικών εορτών και των παραδόσεων του τόπου του και φορέα αξιών όπως η ελευθερία, η δικαιοσύνη, ο σεβασμός του άλλου κλπ. Η προσέγγιση της γνώσης είναι ολιστική, διαθεματική, για να ανταποκρίνεται στην πολύπλευρη κοινωνική πραγματικότητα και να προκαλεί το ενδιαφέρον του μαθητή. Έτσι, του δίνει τη

δυνατότητα να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων που θα του επιτρέπει να αναπτύσσει προσωπική άποψη για διάφορα ζητήματα.

Επειδή, όμως, η παρούσα μελέτη διερευνά πρωτίστως την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο σχολείο, διερωτάται κανείς πώς οι ΤΠΕ συνδέονται με όλα τα παραπάνω. Όπως είδαμε, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση προκρίνεται η ενασχόληση των παιδιών με σημαντικά ζητήματα της σχολικής ζωής και της σύγχρονης κοινωνίας. Στα ζητήματα αυτά εντάσσονται και τα τεχνολογικά μέσα, που αποτελούν πεδίο του κόσμου που πρέπει να διερευνηθεί. Χαρακτηριστικό ως προς αυτό είναι το γεγονός ότι υπάρχει στο Αναλυτικό Πρόγραμμα ξεχωριστή κατηγορία με τον τίτλο «διαχείριση πληροφορίας». Εκεί αναφέρεται ότι, πέρα των άλλων γνώσεων, ο μαθητής πρέπει να «εντοπίζει και να αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη» (Π.Σ.: 40). Η πρόσβαση αυτή διευκρινίζεται ότι μπορεί να είναι σε πηγές πληροφορίας έντυπες ή με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. Μάλιστα, προκειμένου ο μαθητής να κατακτήσει δεξιότητες αναζήτησης, επεξεργασίας και αξιολόγησης των πληροφοριών στις διάφορες πηγές πληροφόρησης, παρατίθενται ενδεικτικές δραστηριότητες μερικές από τις οποίες σχετίζονται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή:

- επιλογή και αποθήκευση γλωσσικής πληροφορίας σε ηλεκτρονικό υπολογιστή
- εξοικείωση στη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και εκπαιδευτικού λογισμικού (CD Rom) σχεδιασμένου ειδικά για παιδιά αυτής της ηλικίας
- επεξεργασία απλού κειμένου σε υπολογιστή

Μέσα από τις δραστηριότητες αυτές ο μαθητής θα εξοικειωθεί με την τεχνολογία των ηλεκτρονικών υπολογιστών έτσι ώστε «α) να αποκτήσει ευχέρεια πρόσβασης στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του Διαδικτύου και των πολυμέσων και β) να μπορεί να επεξεργάζεται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ» (Π.Σ.: 18).

Ένα παράδειγμα, για να αντιληφθούμε πώς οι ΤΠΕ αποτελούν πεδίο του κόσμου και γνώση, με την οποία τα παιδιά πρέπει να εξοικειωθούν, είναι το ακόλουθο: Στην Ενότητα 15 του βιβλίου της Β΄ Δημοτικού τα παιδιά καλούνται να διαβάσουν ένα γράμμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και να εξοικειωθούν με τα χαρακτηριστικά του. Στο Τετράδιο Εργασιών της ίδιας τάξης (σελ. 23) καλούνται για λογαριασμό της Χαράς να γράψουν ένα σύντομο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στη φώκια Μονάχους, για να κανονίσουν να συναντηθούν σε ένα μικρό νησί των Σποράδων. Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά εξασκούνται στη γραπτή παραγωγή ηλεκτρονικού μηνύματος. Όπως όμως επισημαίνεται, «θα ήταν βέβαια πολύ πιο ενδιαφέρον για τα παιδιά να γράψουν στ' αλήθεια ένα τέτοιο μήνυμα και να το αποστείλουν. Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αξιοποιήσει τους Η/Υ του σχολείου, εφόσον υπάρχουν. Με αυτό τον τρόπο η παραγωγή ηλεκτρονικού μηνύματος θα μπορούσε να ενταχθεί στο πλαίσιο μιας πραγματικής επικοινωνίας και να έχει νόημα για τα παιδιά.» (Βιβλίο Δασκάλου Β΄ Δημοτικού: 42).

Ακόμη, στο Πολυθεματικό βιβλίο δημοτικού σχολείου για την ευέλικτη ζώνη, στην Ενότητα «Άνθρωπος, κοινωνία, παγκοσμιοποίηση» υπάρχει ένα κείμενο της Άννας Φραγκουδάκη, καθηγήτριας Εκπαιδευτικής Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (σελ. 94), με τίτλο «Είναι ή μήπως δεν είναι σωστό να τα ξέρει κανείς όλα;» Στο κείμενο αυτό γίνεται λόγος για μια παρέα επτά παιδιών της Έκτης που πειραματίζονται στο διαδίκτυο και διαφωνούν για το περιεχόμενο κάποιων σελίδων του διαδικτύου. Στο τέλος φαίνεται να συμφωνούν πως «καλύτερο είναι να ξέρεις πώς να βρίσκεις και να ξέρεις ποια είναι καλά και ποια σκάρτα». Το διαδίκτυο, λοιπόν, είναι ένα πεδίο του κόσμου που τα παιδιά πρέπει να χρησιμοποιούν «σωστά». Αλλά και στο βιβλίο «Βλέπω το σημερινό κόσμο. Δημιουργικές-Διαθεματικές δραστηριότητες για την ευέλικτη ζώνη του δημοτικού σχολείου» (σελ. 87-92) ο ηλεκτρονικός υπολογιστής προσεγγίζεται ως ένα πεδίο ενασχόλησης των παιδιών. Εκεί τίθενται μια σειρά από ερωτήματα σχετικά με τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, προκειμένου να δημιουργηθεί στην τάξη συζήτηση σχετικά με τους υπολογιστές και τη χρήση τους:

- Φαντάσου ότι από αύριο παύουν να υπάρχουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια στη ζωή σου. Πώς θα ένιωθες γι' αυτό;

Το χρόνο που μέχρι σήμερα αφιέρωνες στον υπολογιστή και στα ηλεκτρονικά παιχνίδια, πώς θα μπορούσες να τον αξιοποιήσεις τώρα που δεν θα έχεις υπολογιστή;

- Ποιο είναι το αγαπημένο σου ηλεκτρονικό παιχνίδι; Περιέγραψέ το στην τάξη και εξήγησε τους λόγους που σε κάνουν να το ξεχωρίζεις.

Τι θα ήθελες περισσότερο να μάθεις με τη βοήθεια του υπολογιστή;

- Προσδιόρισε το χρόνο που διέθεσες την προηγούμενη βδομάδα για κάποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες (ακολουθεί ένας πίνακας με τις μέρες της εβδομάδας, σύνολο ωρών και δραστηριότητες: μελέτη μαθημάτων, μουσική, ηλεκτρονικό παιχνίδι ή παιχνίδι στον υπολογιστή, παιχνίδι στο σπίτι, συνάντηση-παιχνίδι με φίλους, βόλτα, συζήτηση με γονείς αδέρφια συγγενείς, ύπνος, άλλα)

- Οι προτάσεις που ακολουθούν έχουν ως στόχο να διευκολύνουν μια συζήτηση στην τάξη σχετικά με τους υπολογιστές και τη χρήση τους.

Γράψε την πρώτη σκέψη που σου έρχεται στο νου

Με τον υπολογιστή θέλω.....

Το καλύτερο πράγμα που μπορώ να κάνω με τον υπολογιστή είναι....

Αν θα άλλαζα κάτι στον υπολογιστή θα ήταν...

Αν τα μαθήματα στο σχολείο γινόντουσαν και με υπολογιστές τότε...

Αν έχω τη δυνατότητα να παίζω ένα παιχνίδι στον υπολογιστή...το προτιμώ από το να...

Τι θα προτιμούσες να κάνεις μετά τη μελέτη σου, στον ελεύθερο χρόνο σου; Αρίθμησε τις παρακάτω δραστηριότητες (τηλεόραση, ηλεκτρονικό, επιτραπέζιο, με φίλους, μουσική, άλλο)

- Ας υποθέσουμε ότι παίζεις το αγαπημένο σου ηλεκτρονικό παιχνίδι και βρίσκεσαι σε κρίσιμο σημείο ως προς την εξέλιξή του. Εκείνη τη στιγμή χτυπά το τηλέφωνο και ο καλύτερός σου φίλος/η σου ζητά να πας αμέσως σε κοντινό σημείο για να οργανώσετε με την υπόλοιπη παρέα μια μεγάλη έκπληξη για ένα φίλο/ μια φίλη σας, που γιορτάζει. Τι θα έκανες σ' αυτή την περίπτωση και γιατί;
- Χρησιμοποιείς υπολογιστές; Ποιες δραστηριότητες πιστεύεις ότι μπορείς να κάνεις, αξιοποιώντας τους υπολογιστές; Βρίσκεις διαφορές μεταξύ των υπολογιστών και των βιβλίων; Αν ναι ποιες;
- Τι είναι για σένα το διαδίκτυο (Internet); Χρησιμοποιείς το διαδίκτυο; Όταν το χρησιμοποιείς, ποιος είναι μαζί σου; Τι συνήθως αναζητάς στο διαδίκτυο;
- Στο διαδίκτυο φαίνεται να υπάρχουν πληροφορίες για τα πάντα. Πόσο σημαντικό είναι για ένα παιδί να επιλέξει μόνο του τι θα αναζητήσει; Πριν απαντήσεις σκέψου ότι το ίδιο δίλημμα δημιουργείται και με την επιλογή των εντύπων που υπάρχουν σ' ένα περίπτερο. Τι υπάρχει, πόσο ενδιαφέρον είναι για σένα, τι επιτρέπεται να αγοράσεις, τι μπορείς ή τι θέλεις να αγοράσεις. Συζητήστε το ομαδικά στην τάξη.
- Για μένα ο τέλειος υπολογιστής....

Οι ΤΠΕ, όμως, εκτός από ένα πεδίο του κόσμου που πρέπει να διερευνηθεί αποτελούν πηγή άντλησης και αξιοποίησης πληροφοριών, μέσο για να ερευνηθούν οι μαθητές τον κόσμο. Αυτός, άλλωστε, είναι και ο λόγος που προτείνεται μεταξύ των δραστηριοτήτων η «αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, με επιστασία» (Π.Σ.: 40) και η χρήση ηλεκτρονικών λεξικών (Π.Σ.: 27, 28). Στα Βιβλία του Δασκάλου προτείνονται ιστοσελίδες που εκπαιδευτικός και μαθητές μπορούν να επισκεφτούν για να συλλέξουν τα στοιχεία που κάθε φορά χρειάζονται. Για παράδειγμα, στην Ενότητα 7 του Βιβλίου του Δασκάλου για την Β' Δημοτικού προτείνονται, εκτός από βιβλία και ενδιαφέροντες ψηφιακούς δίσκους, ιστοσελίδες όπως: η ιστοσελίδα για το Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, η ιστοσελίδα για τους αδελφούς Γκριμ, η ιστοσελίδα του

Εθνικού Ιστορικού Μουσείου για πληροφορίες και υλικό σχετικά με το '40, ιστοσελίδα που διαθέτει σημαίες από όλο τον κόσμο και δύο ιστοσελίδες με υλικό για την 28^η Οκτωβρίου.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε ότι και η βασική στοχοθεσία του εκπαιδευτικού λογισμικού που έχει σχεδιαστεί για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει και στόχους πολιτισμικούς και αξιακούς, οι οποίοι αναπτύσσονται σε ένα πλαίσιο διαθεματικής θεώρησής της: λαϊκός πολιτισμός, μυθολογία, γεωγραφία, περιβαλλοντική εκπαίδευση κ.ά.

3.2 Γνώσεις για τη γλώσσα

Εκτός όμως από τις γνώσεις για τον κόσμο σε ένα πρόγραμμα σπουδών, όπως είναι αναμενόμενο, αναπλαισιώνονται γνώσεις για τη γλώσσα και γλωσσολογικές θεωρίες. Στο σημείο αυτό της ανάλυσης θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε τις προτάσεις του Αναλυτικού Προγράμματος ως προς την επιδιωκόμενη καλλιέργεια της μεταγλώσσας στα παιδιά αλλά και τον τρόπο που οι ΤΠΕ συντελούν στην απόκτηση αυτής.

Η διδασκαλία της γραμματικής αποτελεί κεντρικό άξονα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευσης της χώρας μας. Το Πρόγραμμα ορίζει ότι ο δάσκαλος είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσει ότι διδάσκοντας γλώσσα διδάσκει τη δομή της, διδάσκει «γραμματική» σε τρία επίπεδα: α) γραμματική της λέξης (δομή της λέξης, λεξιλόγιο, σημασιολογία, ετυμολογικό κλπ.), β) γραμματική της πρότασης (δομή της πρότασης, σημασιολογία της πρότασης κλπ.) και γ) γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας (κατανόηση της δομής και του περιεχομένου, δόμηση κειμένου – δομή και σύνδεση παραγράφων, άξονας γλωσσικής συνοχής, καταλληλότητα γλωσσικών μέσων). Το μεγαλύτερο βάρος πέφτει στο τρίτο επίπεδο, γι' αυτό και γίνεται αναφορά στους τύπους των κειμένων και στα βασικά τους χαρακτηριστικά, όπως είναι, για παράδειγμα, η δομή, ο άξονας γλωσσικής συνοχής και το επίπεδο ύφους (Π.Σ.: 43):

«Η γραμματική των δύο πρώτων επιπέδων (γραμματική του γλωσσικού συστήματος) διδάσκεται προκειμένου να υπηρετήσει τη γραμματική της επικοινωνίας. Μ' άλλα λόγια, η διδασκαλία του συστήματος της νεοελληνικής γλώσσας είναι σκόπιμο να

συνδυάζεται με τη μελέτη της λειτουργίας και της χρήσης του σε πραγματικές περιστάσεις Γι' αυτό, η διδασκαλία της γραμματικής του συστήματος δεν πρέπει να υπερβαίνει κάποια “λογικά” όρια. Η κλίση περιορίζεται στη συνειδητοποίηση και εσωτερίκευση ενός σχήματος κλίσης ρήματος και ενός σχήματος κλίσης πτωτικού, χωρίς εμπλοκή του μαθητή σε υποπεριπτώσεις (ανισοσύλλαβα, φωνηεντόληκτα, ανώμαλα κτλ.). Ο σκοπός είναι να εντάσσει τις υποπεριπτώσεις σε ένα εκ των προτέρων αποκρυσταλλωμένο κλιτικό πρότυπο, εφόσον πρόκειται για μητρική γλώσσα και οι γραμματικοί τύποι τού είναι γνωστοί. Εξαιρέση αποτελούν όσα κλιτικά δεν είναι απόλυτα ενταγμένα στη μορφολογική δομή της νέας ελληνικής (αρχαιόκλιτα). Εδώ ο μαθητής ασκείται στην προφορική και γραπτή κλίση κάθε κλιτού ξεχωριστά» (Π.Σ.: 43).

Η χρήση μεταγλώσσας από τον εκπαιδευτικό στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι αναγκαία μόνο στο μέτρο που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνεννόηση με τους μαθητές, τόσο κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος όσο και κατά την παραπομπή τους σε βιβλία αναφοράς (Π.Σ.: 43). Πιο αναλυτικά, στην Α΄ Δημοτικού οι μαθητές εξοικειώνονται με τη λειτουργία των βασικότερων γραμματικών φαινομένων. Στην επόμενη σχολική τάξη χρησιμοποιείται ελάχιστη μεταγλώσσα, εφόσον στόχος είναι να αντιληφθούν οι μαθητές τη δομή της γλώσσας διαισθητικά, μέσα από άφθονα παραδείγματα, με απώτερο σκοπό να τη χρησιμοποιούν αποτελεσματικά κατά την επικοινωνία. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που ο γραμματικός κανόνας δίνεται στο βιβλίο με τρόπο επαγωγικό: «δίνονται παραδείγματα τα οποία ο μαθητής καλείται να παρατηρήσει, προκειμένου στη συνέχεια να εξαγάγει- και ενίοτε να διατυπώσει- μόνος του τον κανόνα. Έτσι, αφενός δεν παρέχεται έτοιμη γνώση και αφετέρου ο μαθητής κατανοεί το γραμματικό φαινόμενο χωρίς να χρειάζεται να αποστηθίσει ένα γραμματικό κανόνα» (Βιβλίο Δασκάλου Β΄ Δημοτικού: 7). Με άλλα λόγια, στην τάξη αυτή οι μαθητές εμπλουτίζουν τη γραμματική τους γνώση με νέα γραμματικά φαινόμενα, ενώ γίνεται χρήση και κάποιων στοιχείων μεταγλώσσας.

Στη Γ΄ Δημοτικού, στη διαισθητική κυρίως γνώση, προστίθεται η τυπική γνώση της γραμματικής συνοδευόμενη από τη χρήση της μεταγλώσσας. Στην Δ΄ Δημοτικού η διαισθητική προσέγγιση είναι η αρχική προσέγγιση των γραμματικών φαινομένων, ενώ η τυπική γνώση της γραμματικής και η χρήση της κατάλληλης μεταγλώσσας γίνονται βασικά στοιχεία της γραμματικής «καλλιέργειας» των μαθητών. Γι' αυτό και στην τάξη αυτή γίνεται ρητή παρουσίαση και ταξινόμηση των γραμματικών φαινομένων της Νέας Ελληνικής, με τη χρήση της αντίστοιχης ορολογίας: «Μέσα από τη ρητή διδασκαλία της γραμματικής, οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι η γλώσσα, εκτός από μέσο επικοινωνίας, είναι ένας κώδικας επικοινωνίας με δικές του συμβάσεις και δικούς του κανόνες» (Βιβλίο Δασκάλου Δ΄ Δημοτικού: 16). «Στόχος της διδασκαλίας της γραμματικής είναι η ανάδειξη της συστηματικότητας και της κανονικότητας της γλώσσας» (Βιβλίο Δασκάλου Δ΄ Δημοτικού: 16). Οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι η γλώσσα είναι ένα σύστημα «οργανωμένο αλλά και ελαστικό, το οποίο προσφέρει στους χρήστες του τόσες επιλογές όσες τους είναι απαραίτητες για να εξυπηρετήσουν διαφορετικές ανάγκες επικοινωνίας» (Βιβλίο Δασκάλου Δ΄ Δημοτικού: 16). Οι κανόνες δίνονται διατυπωμένοι, γιατί η εξαγωγή από τους ίδιους τους μαθητές είναι δύσκολο έργο. Η αποστήθιση του κανόνα, του ορισμού ή του κλιτικού παραδείγματος δεν αποτελεί διδακτικό στόχο. Διδακτικός στόχος είναι να αποκτήσουν οι μαθητές γραμματική γνώση και γραμματική επίγνωση.

Όσον αφορά την Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού στις τάξεις αυτές προβλέπεται και εγχειρίδιο για τη διδασκαλία της γραμματικής. Το εγχειρίδιο αυτό ακολουθεί τις σύγχρονες τάσεις στη διδασκαλία της γραμματικής, καθώς βοηθά τον μαθητή να συνειδητοποιήσει τη λειτουργία δύο επιπέδων: του επιπέδου της περιγραφής των γλωσσικών φαινομένων με τη χρήση ορολογίας, δηλαδή μεταγλώσσας και του επιπέδου της χρήσης της γλώσσας, δηλαδή της λειτουργίας της στην επικοινωνία. Στις Οδηγίες για τη διδασκαλία του εγχειριδίου «Γραμματική Ε΄ – Στ΄ Δημοτικού» (<http://www.pi-schools.gr/lessons/hellenic/>) υπάρχει ο ακόλουθος πίνακας που μας δίνει συνοπτικά μια γενική εικόνα για την παρουσία μεταγλώσσας και τον τρόπο που γίνεται αντιληπτή η γραμματική γενικότερα:

Τα 5 μέρη της νέας Γραμματικής

Μεταγλώσσα	Λειτουργίες της γλώσσας και γλωσσικές δεξιότητες
1. Πραγματολογία	1. Χρησιμοποιώ τη γλώσσα για να επικοινωνήσω α. Τι κάνω με τα λόγια; β. Πώς δημιουργώ ένα κείμενο; (ύφος, είδη κειμένων, δομή παραγράφου, κειμενικοί δείκτες, κανόνες στην επικοινωνία)
2. Φωνολογία	2. Μιλώ και γράφω Φθόγγοι, γράμματα, συλλαβές, τονισμός, στίξη
3. Κλιτική μορφολογία	3. Σχηματίζω λέξεις α. Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες, καταστάσεις και ιδιότητες (ουσιαστικό) β. Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους... (επίθετο) γ. Κάνω κάτι ή παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση (ρήμα) κτλ.
4. Σύνταξη	4. Συνθέτω φράσεις και προτάσεις Είδη φράσεων, είδη προτάσεων, σειρά των συστατικών της απλής πρότασης, ευθύς – πλάγιος λόγος
5. Παραγωγική μορφολογία, σύνθεση και σημασιολογία	5. Βρίσκω τις σχέσεις των λέξεων α. Πώς φτιάχνω λέξεις; β. Τι σημαίνουν οι λέξεις;

Όσα αναφέρθηκαν έως τώρα αναφορικά με τις γνώσεις για τη γλώσσα μαρτυρούν την ύπαρξη λόγου που αντλεί από παραδοσιακές και δομιστικές αντιλήψεις. Ο λόγος αυτός μάλιστα εκφράζεται, όχι μόνο στο περιεχόμενο, αλλά και σε επίπεδο γλωσσικό, καθώς αναφέρεται για το μαθητή ότι «χρησιμοποιεί σωστά γραμματικούς τύπους και λεξιλόγιο» (Π.Σ.: 18) «απομνημονεύει μικρά έμμετρα κείμενα για απαγγελία» (Π.Σ.: 22), «αντιγράφει πιστά και γράφει σωστά με σχετική ταχύτητα» (Π.Σ.: 26), «συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων» (Π.Σ.: 27) κλπ. Ακόμα και η λογοτεχνία αξιοποιείται, μεταξύ άλλων, για να ασκηθεί ο μαθητής ώστε να είναι σε θέση να «αντιλαμβάνεται τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας τόσο στο σημασιολογικό όσο και στο φωνητικό-μορφολογικό επίπεδο» (Π.Σ.: 30). Ωστόσο, όπως είδαμε, οι γνώσεις για τη γλώσσα δεν περιορίζονται σε επίπεδο λέξης και πρότασης, αλλά επεκτείνονται και σε επίπεδο κειμένου.

Στο πρόγραμμα αναφέρονται γνώσεις και για τα κειμενικά είδη. Σύμφωνα με το Πρόγραμμα κάθε είδος λόγου χρειάζεται ειδική διδασκαλία, ανάλογα με τα κειμενικά χαρακτηριστικά και τους εξωκειμενικούς περιορισμούς του:

«Στα κειμενικά χαρακτηριστικά ανήκει η τυπική οργάνωση κάθε κειμενικού είδους (υπερδομή), οι φράσεις, οι συντακτικές δομές και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούνται συνήθως. Από τους πιο καθοριστικούς εξωκειμενικούς περιορισμούς είναι ο στόχος του κειμένου, οι συνθήκες της ανάγνωσης ή της ακρόασης του ή της παραγωγής του (χώρος, χρόνος), οι γνώσεις του αναγνώστη ή του ακροατή για το θέμα. Περαιτέρω, κάθε επιμέρους είδος λόγου (αφήγηση, περιγραφή, προτροπή, παράκληση) διακρίνεται από ορισμένες κανονικότητες, χωρίς τη μελέτη των οποίων δεν μπορεί να διδαχθεί συστηματικά η κατανόηση και η παραγωγή των κειμένων» (Π.Σ.: 42).

Οι μαθητές διδάσκονται την οργάνωση κάθε είδους κειμένου, τη λειτουργία των γλωσσικών στοιχείων και τον τρόπο με τον οποίο αυτά δομούν την κειμενική συνοχή και το ύφος στο συγκεκριμένο κάθε φορά είδος κειμένου. Η κειμενοκεντρική αυτή προσέγγιση αναδεικνύει και την επικοινωνιακή φύση του κειμένου. «Στόχος αυτής της προσέγγισης είναι να φανεί, κάθε φορά που γίνεται η επεξεργασία ενός κειμένου, το ότι το περιεχόμενό του, η δομή του και το ύφος του, είναι συνάρτηση του επικοινωνιακού πλαισίου μέσα στο οποίο αυτό το κείμενο έχει παραχθεί» (Βιβλίο Δασκάλου: Δ' Δημοτικού: 12). Στο πλαίσιο αυτό «τα γραμματικά φαινόμενα εξετάζονται στο συγκεκριμένο περιβάλλον των κειμενικών ειδών στα οποία λειτουργούν (λειτουργική-κειμενική προσέγγιση) και οι στόχοι δεν αφορούν απλώς γνώσεις αλλά ικανότητα τέλεσης λεκτικών πράξεων (αιτιολογώ, προτείνω, καθοδηγώ, πληροφορώ, διηγούμαι κτλ.)» (Βιβλίο Δασκάλου: Ε' Δημοτικού: 11). Η αναφορά στα παραπάνω μας παραπέμπει σε λόγους που αντλούν από κειμενοκεντρικές και επικοινωνιακές γλωσσοδιδασκτικές αντιλήψεις.

Ενδιαφέρον, όμως, έχει να δούμε αν χρησιμοποιούνται οι ΤΠΕ για να αποκτήσουν τα παιδιά τις γνώσεις για τη γλώσσα. Το Πρόγραμμα δεν κάνει κάποια

σύνδεση της επιδιωκόμενης μεταγλώσσας με την αξιοποίηση των ΤΠΕ. Ωστόσο, μπορούμε στο σημείο αυτό να κάνουμε κάποιες σχετικές παρατηρήσεις για τον τρόπο που το εκπαιδευτικό λογισμικό που έχει σχεδιαστεί για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση συμβάλλει στην απόκτηση γνώσεων για τη γλώσσα. Το λογισμικό παροτρύνει τον μαθητή στην εξάσκηση/εμπέδωση γλωσσικών φαινομένων. Με αυτό, όπως αναφέρεται στον οδηγό χρήσης και αξιοποίησης του Λογισμικού της Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού:

- προσεγγίζονται και συνειδητοποιούνται αβίαστα η κανονικότητα της γλώσσας, τα όρια της γλωσσικής έκφρασης, οι νοηματικές αποχρώσεις και η πολυσημία
- επιταχύνεται το αποτέλεσμα παραδοσιακών μεθόδων κατανόησης της δομής, της επεξεργασίας και της δόμησης του κειμένου και, κυρίως, η αισθητοποίηση της σημασιολογικής δομής του λόγου
- καθίσταται περιττή κάθε προσφυγή του δασκάλου σε μεταγλωσσικές αναλύσεις και εξηγήσεις. Γι΄ αυτό οι περιορισμένοι επιστημονικοί/γραμματικοί όροι, που περιέχονται στον Οδηγό και στα σχέδια μαθήματος, απευθύνονται στον εκπαιδευτικό και προορίζονται για τη δική του βοήθεια και μόνον. Διευκρινίζεται ότι με κανέναν τρόπο τέτοιοι όροι δεν πρέπει να απασχολούν τα παιδιά, εκτός εάν προκύψουν εκ των πραγμάτων.

3.3 Σημείωση και γλώσσα

Προκειμένου να γίνει κατανοητό το περιεχόμενο του γλωσσικού μαθήματος, το είδος κατ' επέκταση του γραμματισμού που επιδιώκεται να αναπτύξουν τα παιδιά, σημαντική παράμετρος είναι ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η γλώσσα και η σημείωση. Αυτό ακριβώς θα επιχειρήσουμε στο σημείο αυτό της παρούσας μελέτης.

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο ξεκινά με ένα κεφάλαιο που έχει τον τίτλο «Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος». Στην αρχή αυτού του κεφαλαίου γίνεται

ιδιαίτερη μνεία στη «Θεώρηση της γλώσσας». Πρόκειται για μία «πολυεπιστημονική θεώρηση της γλώσσας»:

«Η πολυεπιστημονική θεώρηση της γλώσσας, έτσι όπως πραγματώνεται στο Πρόγραμμα, τα επίπεδα και το εύρος των στόχων και η ποικιλία των διαδικασιών αντανακλούν, άμεσα ή έμμεσα, αντίστοιχο φάσμα επιστημονικών κλάδων, με επίκεντρο τη Γλωσσολογία. Πιο συγκεκριμένα, το θεωρητικό πλαίσιο του Προγράμματος αναφέρεται τόσο σε διάφορους ειδικούς τομείς της Γλωσσολογίας (κυρίως: Ανάλυση του Λόγου, Πραγματολογία, Θεωρία των γλωσσικών πράξεων, Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία, αλλά και Παραδοσιακή και Δομολειτουργική Γραμματική, Γενετική-Μετασχηματιστική Γραμματική, Φωνητική-Φωνολογία, Μορφολογία, Σημασιολογία, Διαλεκτολογία), όσο και στις συναφείς επιστημονικές περιοχές (κυρίως: Αναλυτική Φιλοσοφία, Κυβερνητική, Επιστήμη της Επικοινωνίας, Γλωσσική Ανθρωπολογία, Εθνογραφία της Επικοινωνίας, Εθνογλωσσολογία, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Κειμενολογία, Αφηγηματολογία, Υφολογία, Γνωστική Ψυχολογία, Θεωρία της Πρόσληψης)» (Π.Σ.: 14).

Το Πρόγραμμα, που λαμβάνει υπόψη τόσο τη συγχρονική όσο και τη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας, αναφέρει σχετικά με τη γλώσσα τα εξής (Π.Σ.: 14):

- η γλώσσα νοείται καταρχήν ως σύστημα επικοινωνίας
- η γλώσσα είναι μέσο προαγωγής της διανόησης, της δημιουργικής και κριτικής σκέψης
- η γλώσσα είναι φορέας πολιτισμού
- η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως μέσο δράσης και αλληλεπίδρασης των ανθρώπων
- η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως μέσο κατανόησης, έκφρασης, περιγραφής και μετατροπής της πραγματικότητας, αλλά και δημιουργίας πραγματικότητας
- η γλώσσα με τη λογοτεχνία γίνεται όχημα και αποτέλεσμα τέχνης και αισθητικής καλλιέργειας
- η γλώσσα είναι στοιχείο εθνικής ταυτότητας, πολιτισμικής παράδοσης και γραμματολογίας

- η γλώσσα προτείνεται ως μέσο ένταξης των αλλοδαπών στην κοινωνία
- ο ετερογενής χαρακτήρας της ελληνικής γλώσσας αξιοποιείται από το Πρόγραμμα

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο κατά την παρουσίαση των διδακτικών του στόχων κατακερματίζει τη γλώσσα σε προφορικό λόγο και γραπτό λόγο, ανάγνωση, γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου, λογοτεχνία, λεξιλόγιο, γραμματική και διαχείριση πληροφορίας (βλ. πίνακα, σελ. 8). Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει στην άποψη πως οι γλωσσικές δεξιότητες σε αυτά τα επίπεδα είναι αποκομμένες μεταξύ τους, στοιχείο που παραπέμπει σε παραδοσιακές αντιλήψεις. Ωστόσο, μελετώντας το Πρόγραμμα κατανοεί κανείς ότι η διάκριση αυτή γίνεται για μεθοδολογικούς σκοπούς, καθώς γίνεται αντιληπτή μία θεώρηση της γλώσσας ως όλου, στοιχείο που παραπέμπει σε επικοινωνιακές-ολιστικές αντιλήψεις. Το γεγονός μάλιστα ότι η γλώσσα και η λογοτεχνία αποτελούν ενιαία μαθήματα συνηγορεί ως προς αυτό. Η παραδοχή ότι «η γλώσσα αντιμετωπίζεται...ως μέσο μετατροπής της πραγματικότητας, αλλά και δημιουργίας πραγματικότητας» παραπέμπει στο γλωσσοδιδακτικό λόγο του κριτικού γραμματισμού, σύμφωνα με τον οποίο η γλώσσα θεωρείται μέσο δόμησης της κοινωνικής πραγματικότητας.

Μελετώντας κανείς το Πρόγραμμα, έχει την αίσθηση ότι όλα όσα αναφέρονται κινούνται γύρω από δύο κεντρικούς άξονες, τη χρήση της γλώσσας και τη δομή της. Έμφαση δίνεται στην επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας, αλλά υπάρχει η αντίληψη ότι μέσα από αυτήν πραγματοποιείται και η συνειδητοποίηση της δομής της. Για το λόγο αυτό προτείνεται να δημιουργούνται στην τάξη επικοινωνιακές συνθήκες, στα πλαίσια των οποίων οι μαθητές θα χρησιμοποιούν τη γλώσσα για ποικίλα θέματα και ποικίλες περιστάσεις επικοινωνίας. Η ποικιλότητα αυτή έχει να κάνει με τη σχολική και την καθημερινή ζωή. Η θεώρηση της γλώσσας ως εργαλείο επικοινωνίας και η έμφαση στη χρήση της είναι φανερό ότι αντλεί από επικοινωνιακές αντιλήψεις. Στο πλαίσιο αυτής της θεώρησης για τη γλώσσα οι μαθητές αποκτούν γνώσεις για τα κειμενικά είδη, με σκοπό να αναπτύξουν τις

επικοινωνιακές τους ικανότητες, δηλαδή να λειτουργούν αποτελεσματικά ως ομιλητές, συγγραφείς και χρήστες των μέσων σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις:

«Ο κεντρικός στόχος της διδασκαλίας, η επικοινωνιακή δεξιότητα, εξειδικεύεται για πρώτη φορά, αποκτώντας συγκεκριμένο περιεχόμενο: να καταστεί ο μαθητής ικανός να χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα με τρόπο αποτελεσματικό και κατάλληλο για την κάθε ειδική περίπτωση επικοινωνίας. Γι' αυτό η γλωσσική πράξη προτείνεται πλέον και ως μονάδα επικοινωνίας, παράλληλα με την πρόταση. Επειδή η προσαρμογή του λόγου στις διάφορες περιστάσεις, έχει ως αποτέλεσμα τη χρήση διαφοροποιημένου λόγου, δηλαδή διαφορετικά γλωσσικά μέσα κάθε φορά, το νέο πρόγραμμα προτείνει και τη διδασκαλία διάφορων ειδών λόγου, οδηγώντας τον μαθητή να κατανοήσει με συστηματικές πρακτικές διαδικασίες ότι η επιλογή του κατάλληλου γλωσσικού μέσου είναι συνάρτηση της πρόθεσης και του αποτελέσματος του λόγου» (Στοιχεία από τον παιδαγωγικό σχεδιασμό του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των Α.Π.Σ. της υποχρεωτικής εκπαίδευσης: 2).

Στο πλαίσιο που σκιαγραφήθηκε παραπάνω οι ΤΠΕ συνδέονται με τη μελέτη του ίδιου του διδακτικού αντικειμένου, στοιχείο που αναδεικνύει την παιδαγωγική διάσταση στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Αυτό σημαίνει πως για τη μελέτη των αντικειμένων που σχετίζονται με το γλωσσικό μάθημα προτείνεται η αξιοποίηση των ΤΠΕ, συγκεκριμένα η αναζήτηση πληροφοριών σε ηλεκτρονικά λεξικά και στο διαδίκτυο γενικότερα:

«Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.» (Π.Σ.: 40).

Το Πρόγραμμα δίνει έμφαση στην πολυτροπική κατασκευή του νοήματος. Η έμφαση αυτή δεν εντοπίζεται τόσο σε επίπεδο Προγράμματος, όσο αποτυπώνεται στα

σχολικά βιβλία του δασκάλου, τα οποία καλούν τον εκπαιδευτικό να φέρει στην τάξη φωτογραφίες, σχήματα, σχέδια κλπ, αλλά και στα σχολικά βιβλία του μαθητή. Για παράδειγμα, στο Βιβλίο του Δασκάλου της Β΄ τάξης του δημοτικού προτείνεται στα πλαίσια της Ενότητας «Εφημερίδες» ο δάσκαλος να διαβάσει μαζί με τα παιδιά ένα σύντομο άρθρο, κρύβοντας τη φωτογραφία που το συνοδεύει και να ζητήσει, στη συνέχεια, να φανταστούν τα παιδιά τι θα μπορούσε να δείχνει η φωτογραφία, να συγκρίνουν φωτογραφίες που αναφέρονται στο ίδιο γεγονός από διαφορετικές εφημερίδες κλπ. Η έμφαση στην πολυτροπικότητα γίνεται εμφανής και από την παρουσία κειμένων από την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και το διαδίκτυο, αλλά και από την εικονογράφηση των έντυπων σχολικών βιβλίων. Η εικονογράφηση μάλιστα θεωρείται αφορμή για προφορική επεξεργασία, γεφυρώνει την απόσταση ανάμεσα σε προφορικό και γραπτό και για τις μικρότερες τάξεις προλειαίνει το έδαφος για την ανάγνωση. Στο Βιβλίο του Δασκάλου της Γ΄ τάξης αναφέρεται ότι το φωτογραφικό υλικό στο σχολικό βιβλίο βοηθά «ώστε οι μαθητές να εισάγονται στα σύγχρονα πολυτροπικά περιβάλλοντα επικοινωνίας (σύνδεση εικόνας, συμβόλων και γλώσσας)» (Βιβλίο του Δασκάλου της Γ΄ τάξης: 6). Μάλιστα, στο συγκεκριμένο βιβλίο, οι συγγραφείς προχωράνε ένα βήμα παραπέρα από το Πρόγραμμα, καθώς αναφέρονται ρητά και διεξοδικότερα στο θέμα και στους Kress & Van Leeuwen που «έδειξαν ότι η γλώσσα (προφορική και γραπτή) δεν είναι ο μόνος διαθέσιμος τρόπος για την κατασκευή νοημάτων... Η εικόνα είναι βασική για την ανάγνωση ή την κατανόηση του περιεχομένου σε διαφημίσεις, στην τηλεόραση, στα περιοδικά, σε επιστημονικά κείμενα, πιο πρόσφατα στο Διαδίκτυο. Η σχέση των δύο σημειωτικών συστημάτων (γλώσσας και εικόνας) είναι πολύπλοκη, ο τρόπος που κατασκευάζουν το ίδιο νόημα διαφορετικός... Η ανάγνωση των εικόνων είναι και αυτή ανάγνωση».

3.4 Διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες

Σημαντικός παράγοντας για να γίνουν σε περισσότερο βάθος κατανοητά τα ζητήματα που απασχόλησαν την ανάλυση έως τώρα είναι η διερεύνηση των διδακτικών πρακτικών. Έτσι, στο σημείο αυτό της παρούσας μελέτης εξετάζεται πώς το περιεχόμενο της διδασκαλίας αναφορικά με τις επιδιωκόμενες γνώσεις για τη γλώσσα, τον κόσμο και τη σημείωση, πραγματώνονται μέσα από συγκεκριμένες

διδασκτικές πρακτικές. Οι διδασκτικές πρακτικές που ανιχνεύονται αντλούνται τόσο από την προτεινόμενη διδασκτική μεθοδολογία όσο και από τις δραστηριότητες στις οποίες οι μαθητές καλούνται να εμπλακούν.

Στο Πρόγραμμα αναφέρεται ότι λαμβάνονται υπόψη πορίσματα των επιστημονικών κλάδων που σχετίζονται με τη διδασκτική και γενικά τη διαχείριση της σχολικής ζωής (κυρίως: Κοινωνιολογία του Σχολείου, Παιδαγωγική Ψυχολογία, Παιδαγωγική του «λάθους», Ειδική Αγωγή, Θεωρία των Μαθησιακών Δυσκολιών), υπό τη συνθετική θεώρηση του κλάδου της σύγχρονης Διδασκτικής της Γλώσσας. Στο πλαίσιο αυτό, οι διδασκτικές πρακτικές διέπονται από τις εξής αρχές:

-ο δάσκαλος διαμορφώνει «πραγματολογική» στάση απέναντι στη γλώσσα και τη διδασκαλία της

-τα κείμενα των εγχειριδίων μπορούν υπό προϋποθέσεις να αντικαθίστανται από άλλα

-η διδασκαλία των κειμένων χρειάζεται συστηματική αξιοποίηση των πληροφοριών (διακειμενικών, περικειμενικών, ενδοκειμενικών)

-κάθε είδος λόγου χρειάζεται ειδική διδασκαλία, ανάλογα με τα κειμενικά χαρακτηριστικά και τους εξωκειμενικούς περιορισμούς του

-η διδασκαλία της κατανόησης και της παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου είναι συστηματική και διατρέχει όλες τις ενότητες, με μικρότερη ή μεγαλύτερη έμφαση κατά περίπτωση

-ο δάσκαλος είναι σκόπιμο να εκμεταλλεύεται τις περιστάσεις, ώστε, όποτε ο μαθητής βρεθεί στο επίκεντρο γεγονότος, να παράγει λόγο σχετικά με το γεγονός για το οποίο έχει προσωπική εικόνα και άποψη

-συχνά η διδασκαλία είναι χρήσιμο να γίνεται με αφετηρία σφάλματα διατύπωσης, άστοχες φραστικές επιλογές ή δισταγμό του μαθητή για την καταλληλότητα μιας φράσης

-ο μόνιμος και συνειδητός στόχος του δασκάλου είναι να φροντίζει ώστε ο μαθητής να συμμετέχει στα δρώμενα της σχολικής ζωής και να εκτίθεται συχνά σε παραγωγή λόγου

-ο δάσκαλος μπορεί να αντικαθιστά τις διδακτικές ενότητες με γλωσσικό υλικό που έχει επιλέξει, διασκευάσει ή και κατασκευάσει ο ίδιος, όταν έχει τις προϋποθέσεις, σύμφωνα με το πρότυπο του εγχειριδίου και τις προτάσεις του Φύλλου Οδηγιών

-η διδασκαλία της ορθογραφίας ενσωματώνεται στη γλωσσική διδασκαλία με κάθε ευκαιρία και σύμφωνα με τις προτεραιότητες της οικείας βαθμίδας και ενότητας

-με ανάλογους τρόπους διδάσκεται το λεξιλόγιο, σύμφωνα και με τα ιδιαίτερα γνωρίσματα κάθε εγχειριδίου (λ.χ. θεματικά πεδία)

Ο εκπαιδευτικός, ακολουθώντας την επικοινωνιακή μέθοδο και τη λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας, δημιουργεί στην τάξη όσο το δυνατόν αυθεντικότερες επικοινωνιακές συνθήκες και επιδιώκει να αποκτήσουν τα παιδιά όλες εκείνες τις γλωσσικές δεξιότητες, ώστε να μπορούν να επικοινωνούν αποτελεσματικά σε όλες τις περιστάσεις επικοινωνίας. Αυτό βοηθά εξαιρετικά και τους αλλόγλωσσους μαθητές (Βιβλίο Δασκάλου Α΄ Δημοτικού: 11). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ρόλος σχεδιαστή και συντονιστή. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, «ο μαθητής, βρίσκοντας κίνητρο και ενδιαφέρον, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, αντιμετωπίζει τη γλώσσα όχι μόνο ως αντικείμενο αλλά και ως εργαλείο μάθησης, και οικοδομεί μόνος του τη γνώση, εφόσον καλείται να επιλύσει προβλήματα (π.χ. πώς θα βοηθήσει τους ήρωες να γράψουν μια επιστολή) και να οδηγηθεί άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο διαισθητικά από το παράδειγμα στη συνειδητοποίηση του κανόνα» (Βιβλίο Δασκάλου Β΄ Δημοτικού: 5). Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός «σεβόμενος την ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού, οφείλει να ακολουθεί το ρυθμό, τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών της τάξης του. Το ίδιο το βιβλίο παραμένει ανοιχτό και ευέλικτο ως προς τη χρήση του, ώστε να οδηγεί τον εκπαιδευτικό προς αυτή την κατεύθυνση» (Βιβλίο Δασκάλου Β΄ Δημοτικού: 10). Ειδική μνεία γίνεται για τους μαθητές με μαθησιακές ελλείψεις και

δυσκολίες. Γι' αυτούς προτείνονται προσαρμογές, τόσο σε επίπεδο μαθησιακών στόχων κα διδακτικής προσέγγισης όσο και σε επίπεδο μαθησιακού περιβάλλοντος, δραστηριοτήτων και αξιολόγησης (Βιβλίο Δασκάλου Γ' Δημοτικού: 12). Τέτοιες προσαρμογές είναι, για παράδειγμα, προφορικές οδηγίες στη θέση των γραπτών, απλούστερο λεξιλόγιο και σύνταξη στα κείμενα και τις εργασίες, ελάττωση ύλης, συμπληρωματικό μαθησιακό υλικό, προφορική εξέταση, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο υπαγορεύει την ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών από τον δάσκαλο. «Η πρωτοβουλία προϋποθέτει επίγνωση των σκοπών και των στόχων, βούληση, αίσθημα διδακτικής ευθύνης, ενημέρωση και περιοδική επανεκτίμηση της διδακτικής εργασίας, ώστε αυτή να αναπροσαρμόζεται συνεχώς» (Π.Σ.: 41). Το Πρόγραμμα βέβαια ενθαρρύνει και την ανάληψη πρωτοβουλιών από τον ίδιο τον μαθητή σχετικά με τη διαχείριση της μαθησιακής διαδικασίας (Βιβλίο Δασκάλου Β' Δημοτικού: 15). Για τον λόγο αυτό απαιτείται ελαστική διαχείριση του χρόνου και των ορίων των αντικειμένων του ωρολογίου προγράμματος. Υπάρχουν, επίσης, ενότητες με δραστηριότητες που είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν έξω από το πλαίσιο των διδακτικών ωρών που διατίθενται για τη διδασκαλία του μαθήματος της Γλώσσας.

Το Πρόγραμμα δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς, αλλά και στους συγγραφείς, να εφαρμόσουν ποικίλες εναλλακτικές προσεγγίσεις πέραν του καθιερωμένου μονόλογου και της ερωταπόκρισης με ιδιαίτερη ενίσχυση της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας και της ολιστικής προσέγγισης της γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό καθιερώνουν τα σχέδια εργασίας, όχι μόνο στην Ευέλικτη Ζώνη αλλά και στο πλαίσιο όλων των μαθημάτων, όπου προβλέπονται διάφορες δραστηριότητες διαθεματικές και μη διαθεματικές, και διερευνητικές μορφές διδασκαλίας. Γενικότερα, το Πρόγραμμα ενισχύει το σχολικό παιδαγωγικό περιβάλλον με την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας, της φαντασίας και του παιχνιδιού με το άγνωστο, το διαφορετικό και το απρόβλεπτο, με την ανάπτυξη στους μαθητές της κριτικής

σκέψης, της συλλογικής προσπάθειας, της αλληλεγγύης και της αποδοχής της διαφορετικότητας.

Οι βασικοί τύποι δραστηριοτήτων, όπως αναφέρονται στο Βιβλίο του Δασκάλου της Δ' Δημοτικού αλλά ισχύουν και για τις υπόλοιπες σχολικές τάξεις είναι:

A. Δραστηριότητες νοηματικής και δομικής επεξεργασίας του κειμένου

-Ερωτήσεις κατανόησης και νοηματικής επεξεργασίας

-Διατύπωση απόψεων, σκέψεων, συναισθημάτων, κρίσεων

-Εντοπισμός των δομικών χαρακτηριστικών του κειμένου και σύνδεσή τους με χαρακτηριστικά της υπερδομής του κειμενικού είδους στο οποίο το κείμενο ανήκει. «Αυτό θα επιτρέψει στους μαθητές όχι μόνο να αναγνωρίζουν τα κειμενικά είδη αλλά και να τα διακρίνουν μεταξύ τους, ενώ ταυτόχρονα θα αποτελέσει την προϋπόθεση παραγωγής, από τους ίδιους τους μαθητές, κειμένων που ανήκουν σε ένα κειμενικό είδος. Έτσι, ερχόμενοι οι μαθητές σε επαφή με πολλά διαφορετικά κείμενα που ανήκουν στο ίδιο κειμενικό είδος π.χ. στην περιγραφή (περιγραφή προσώπου, αντικειμένου, κτιρίου, ζώου, φυτού, γεγονότος) οδηγούνται – με τη βοήθεια βέβαια και της ρητής διδασκαλίας – στην εξοικείωση με τα δομικά χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού είδους. Από την άλλη μεριά, οι μαθητές έχοντας εξοικειωθεί με τα δομικά χαρακτηριστικά ενός κειμενικού είδους, π.χ. με την περιγραφή, γίνονται ικανοί να παραγάγουν οι ίδιοι, προφορικά ή γραπτά, διαφορετικά κείμενα που ανήκουν στο ίδιο κειμενικό είδος, δηλαδή διαφορετικές περιγραφές» (Βιβλίο του Δασκάλου της Δ' Δημοτικού: 14).

B. Δραστηριότητες παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου

«Κάθε κείμενο που διδάσκεται στο εγχειρίδιο αποτελεί το πλαίσιο, την ευκαιρία, το πρόσχημα για την παραγωγή από τους μαθητές του δικού τους κειμένου. Η παραγωγή κειμένου, όποια και αν είναι η έκταση και η μορφή του, δεν γίνεται ποτέ χωρίς ένα

επικοινωνιακό σκοπό... η όλη διαδικασία της παραγωγής λόγου εντάσσεται μέσα σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας...» (Βιβλίο του Δασκάλου της Δ΄ Δημοτικού: 15).

Μία δραστηριότητα που προτείνεται είναι και του μετασχηματισμού ενός κειμενικού είδους σε ένα άλλο π.χ. μιας αφήγησης σε μια περιγραφή ή σε θεατρικό διάλογο.

Γ. Δραστηριότητες σχετικές με τη γραμματική (μορφολογία και σύνταξη)

Απορρέουν μέσα από το κείμενο, σύμφωνα με τις αρχές της λειτουργικής – επικοινωνιακής προσέγγισης. Έτσι οι μαθητές συνειδητοποιούν τη λειτουργία των στοιχείων του γλωσσικού συστήματος.

«Οι μαθητές, με την επεξεργασία όλο και περισσότερων κειμένων που ανήκουν σε διαφορετικά κειμενικά είδη, συνειδητοποιούν βαθμιαία τη σύνδεση επικοινωνιακής πρόθεσης του συντάκτη ενός κειμένου, του κειμενικού είδους στο οποίο ανήκει αυτό το κείμενο και των γλωσσικών μέσων που χρησιμοποιεί για να υπάρξει ανάλογο με την πρόθεση αποτέλεσμα» (Βιβλίο του Δασκάλου της Δ΄ Δημοτικού: 16).

Δ. Δραστηριότητες λεξιλογικές και ορθογραφικές

Προτείνεται να γίνεται σύνδεση του λεξιλογίου με την ορθογραφία, έτσι ώστε οι λεξιλογικές ασκήσεις να λειτουργούν ταυτόχρονα και ως ορθογραφικές.

-Λεξιλογικές με στόχο την ανάπτυξη του λεξιλογίου και τη βελτίωση του χειρισμού του λεξιλογίου από τους μαθητές, δραστηριότητες για να εξοικειώσουν τους μαθητές με την προέλευση των λέξεων, τις οικογένειες των λέξεων, τις σημασιολογικές σχέσεις, την πολυσημία, συνηθέστερα αρτικόλεξα, κυριολεξία και μεταφορά, ιδιωματικές εκφράσεις. Συνίστανται στο να βρουν την οικογένεια μιας λέξης, να

χρησιμοποιήσουν μια λέξη με τον κατάλληλο τρόπο μέσα σε ένα δεδομένο επικοινωνιακό πλαίσιο, να συνθέσουν με βάση μια λέξη μια ιστορία, να ορίσουν λέξεις, να επιλέγουν τα κατάλληλα συνώνυμα ή να υποκαθιστούν λέξεις με συνώνυμες, να λύσουν ένα σταυρόλεξο, να κάνουν παιχνίδια με τις λέξεις, να αναζητήσουν στο λεξικό τη σημασία μιας λέξης, να αναζητήσουν στο λεξικό την οικογένεια μιας λέξης, να συντάξουν προσωπικά λεξιλόγια με βάση διαφορετικά κριτήρια, να καταχωρούν τις νέες λέξεις και τις σημασίες τους σε ειδικό τετράδιο και να τις ομαδοποιούν, να αξιολογούν τις νέες λέξεις.

-Ορθογραφικές

«Στο ΑΠΣ επιδεικνύεται μεγάλο ενδιαφέρον για τη διδασκαλία και την εκμάθηση της ορθογραφίας και προβλέπει την ύπαρξη ορθογραφικών ασκήσεων για κάθε διδακτικό δίωρο. Και βέβαια στόχος της διδασκαλίας και της εκμάθησης της ορθογραφίας δεν είναι η απομνημόνευση από τους μαθητές της ορθογραφίας των λέξεων της εβδομάδας ή της θεματικής ενότητας αλλά η διατήρηση στο χρόνο της ικανότητάς τους να γράφουν σωστά αυτές τις λέξεις» (Βιβλίο του Δασκάλου της Δ΄ Δημοτικού: 17-18).

Δραστηριότητες: να συμπληρώσουν γράμματα που λείπουν σε λέξεις, λέξεις που λείπουν σε κείμενο, λέξεις που λείπουν σε προτάσεις επιλέγοντας από διαφορετικές προτεινόμενες τη σωστή, να υπογραμμίσουν λέξεις με συγκεκριμένη ορθογραφική απόδοση, να χρησιμοποιήσουν σωστά τα σημεία στίξης, να φτιάξουν λίστες με λέξεις που τους δυσκόλεψαν στην ορθογραφία, να λύσουν σταυρόλεξο ή κρυπτόλεξο, να κάνουν παιχνίδια με τις λέξεις, να εξηγήσουν την ορθογραφία λέξεων, να γράψουν άγνωστη ορθογραφία, να διορθώσουν μόνοι τους το γραπτό τους ή το γραπτό άλλου, να εξηγήσουν τα λάθη, να κάνουν ομαδοποίηση λαθών και διόρθωση στον πίνακα με τη συμμετοχή της τάξης.

Στο Πρόγραμμα αναφέρεται ότι οι ΤΠΕ εντάσσονται σε όλες τις μαθησιακές δραστηριότητες ως εργαλείο μάθησης, επικοινωνίας και δημιουργίας, ωστόσο στην πράξη, όπως φαίνεται και από τα σχολικά βιβλία, είναι εξαιρετικά περιορισμένη η

εμπλοκή των μαθητών με τα νέα μέσα (βλ. σελ. 15) και περιορίζεται συνήθως στην άντληση υλικού. Όσον αφορά τις δραστηριότητες των λογισμικών, οι περισσότερες είναι κλειστού τύπου, απαιτούν συγκεκριμένες απαντήσεις και ενέργειες και ελέγχονται από το ίδιο το λογισμικό, με έναν τρόπο που λειτουργεί ανατροφοδοτικά και ενισχύει την αυτοαξιολόγηση του μαθητή. Οι ανοιχτές δραστηριότητες γραπτής έκφρασης και οι δραστηριότητες καλλιέργειας της φαντασίας είναι πιο περιορισμένες.

Όλα όσα αναφέρθηκαν έως τώρα μας οδηγούν στις παρακάτω διαπιστώσεις. Αναφορικά με το λόγο των εκπαιδευτικών: προϋποτίθενται λόγοι εκπαιδευτικών ικανών να μεταδώσουν ένα σύνολο γνώσεων στους μαθητές. Οι γνώσεις αυτές αφορούν τον τρόπο επεξεργασίας κειμένου, την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, τη γραμματική, την ορθογραφία και το λεξιλόγιο. Αναφορικά με την ταυτότητα των μαθητών: προϋποτίθενται λόγοι μαθητών ικανών να διεκπεραιώνουν γλωσσικές ασκήσεις κυρίως δομικού τύπου. Η εμπλοκή των μαθητών με αυτού του είδους τις ασκήσεις καλλιεργεί στους μαθητές μεταγλωσσικές κυρίως γνώσεις, ενώ απουσιάζει η προσπάθεια πραγματικής σύνδεσης με την κοινωνική πραγματικότητα. Η αξιοποίηση στη γλωσσική διδασκαλία λογισμικών της λογικής του υπολογιστή ως δασκάλου κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση. Μόνο οι διαθεματικές δραστηριότητες και η ευέλικτη ζώνη προϋποθέτουν έναν εκπαιδευτικό πιο ευέλικτο και έναν μαθητή με μεγαλύτερα περιθώρια πρωτοβουλιών.

3.5 Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση κατέχει κεντρική θέση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο, καθώς αφιερώνεται σε αυτήν ένα ξεχωριστό κεφάλαιο. Κριτήριο αξιολόγησης των μαθητών είναι «η αποτελεσματικότητα (αποδεδειγμένη ή πιθανή) κάθε είδους λόγου, σχετικά με το σκοπό τον οποίο επιδιώκει ο μαθητής, καθώς και η αποδεκτότητά του ως συνόλου. Η τελευταία μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους κριτήρια αξιολόγησης, όπως η καταλληλότητα της διατύπωσης, του λεξιλογίου και του ύφους, η ορθότητα της σύνταξης και της μορφολογίας, η ορθογραφία και η γενική εικόνα του κειμένου

(γραπτού ή προφορικού)» (Α.Π.: 46). Στόχος της αξιολόγησης είναι η βελτίωση του παραγόμενου έργου στο σχολείο και όχι η στείρα βαθμολόγηση. Ο δάσκαλος θέλει ο μαθητής να είναι υπεύθυνος για το λόγο που παράγει και να μπορεί να τον αξιολογεί και να τον διορθώνει μόνος του. Με την αξιολόγηση ο δάσκαλος σχηματίζει μια εικόνα για το επίπεδο των μαθητών, πληροφορείται για την πορεία της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας και αποτιμά τα μαθησιακά αποτελέσματα της διδασκαλίας. Για να επιτευχθεί αυτό, η αξιολογική διαδικασία που εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη μπορεί να είναι: Διαγνωστική, Διαμορφωτική και Τελική.

Με τη Διαγνωστική αξιολόγηση, που αποτελεί τη βάση για την εξατομικευμένη διδασκαλία, «ο εκπαιδευτικός μπορεί στην αρχή της σχολικής χρονιάς ή στην αρχή της διδασκαλίας μιας ενότητας, μέσω κατάλληλων προφορικών ή γραπτών ερωτήσεων και διαλόγου που αναπτύσσει μέσα στην τάξη, να διαπιστώσει: το βαθμό επίτευξης των στόχων της αντίστοιχης περιόδου ή ενότητας, το επίπεδο των γλωσσικών – επικοινωνιακών ικανοτήτων που έχουν κατακτήσει οι μαθητές του από τα προηγούμενα χρόνια σπουδών ή από τις ενότητες που έχουν διδαχτεί στη διάρκεια της ίδιας σχολικής χρονιάς, τα συνήθη “λάθη” σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα και τα γενικότερα προβλήματα γλωσσικής επικοινωνίας καθώς και τις γλωσσικές ανάγκες των μαθητών.» (Π.Σ.: 45).

Με τη Διαμορφωτική αξιολόγηση, ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής ενημερώνεται για την πρόοδο του τελευταίου κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Έτσι, είναι σε θέση ο εκπαιδευτικός να αντιληφθεί τα προβλήματα, να βελτιώσει τη διδασκαλία και να πετύχει τους διδακτικούς στόχους.

Η Τελική αξιολόγηση είναι αυτή που διενεργείται κατά την ολοκλήρωση της διδακτέας ύλης ή μιας διδακτικής ενότητας και αποτιμά το αποτέλεσμα της διδακτικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε.

Ενδεικτικές μορφές και μέσα αξιολόγησης που αποτελούν συγχρόνως και διδακτικές πρακτικές, είναι (Π.Σ.: 45):

- Γραπτές δοκιμασίες, διάρκειας λίγων λεπτών ως και μιας διδακτικής ώρας, κατά περίπτωση.
- Προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις κατανόησης, διάφορων τύπων.
- Ανάπτυξη μικρού γραπτού δοκιμίου με τη βοήθεια ερωτήσεων για τις μεγαλύτερες τάξεις.
- Ερωτήσεις σύντομης απάντησης, προφορικές ή γραπτές.
- Θέματα σύμπτυξης περιεχομένου, προφορικά ή γραπτά.
- Ερωτήσεις κρίσης.
- Συνθετικές δημιουργικές εργασίες.

Γενικότερα, η αξιολόγηση «είναι μία συστηματική και συνεχής διαδικασία που αφορά τόσο την αποτίμηση της εκπαιδευτικής πράξης όσο και την πορεία του κάθε παιδιού χωριστά. Στόχος της αξιολόγησης είναι η ανατροφοδότηση του μαθητή και η παιδαγωγική και γνωσιακή του ενίσχυση. Πιο συγκεκριμένα, η αξιολόγηση οδηγεί στον αναστοχασμό στόχων και σκοπών και ορίζεται ως μία διαλεκτική σχέση τόσο του παιδιού ως προς το αντικείμενο μάθησής, όσο και του/της εκπαιδευτικού με το παιδαγωγικό του/της έργο» (Βιβλίο Δασκάλου Γλώσσας Α΄ Δημοτικού: 26). Για παράδειγμα, στην πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου αξιολογείται η αναγνωστική ικανότητα-κατανόηση κειμένου, η κατάκτηση του βασικού κώδικα γραφής, η κατάκτηση της βασικής δομής της πρότασης και η παραγωγή απλού γραπτού κειμένου με νόημα, η ανάπτυξη προφορικού λόγου, η ικανότητα συνεργασίας μέσα στην ομάδα, η ανάπτυξη πρωτοβουλιών-ενεργή συμμετοχή στο μάθημα.

Η αξιολόγηση μπορεί να μην έχει μόνο τη μορφή αυτοαξιολόγησης, αλλά και ετεροαξιολόγησης, ετεροδιόρθωσης ή αλληλοδιόρθωσης. Με άλλα λόγια, ο προφορικός ή γραπτός λόγος του μαθητή κρίνεται από τους συμμαθητές του. Ο μαθητής δίνει το γραπτό του στον διπλανό του για να το διορθώσει ή οι μαθητές μοιράζονται τα γραπτά της τάξης και τα διορθώνουν. Αυτές μάλιστα οι μορφές αξιολόγησης δημιουργούν στην τάξη συνθήκες για ανάπτυξη κλίματος διαλόγου.

Για παράδειγμα, στο Βιβλίο του Δασκάλου της Δ΄ Δημοτικού προτείνονται διάφορων μορφών δραστηριότητες αξιολόγησης: α) αξιολόγηση από τους ίδιους τους

μαθητές προφορικών και γραπτών κειμένων τους με βάση πίνακα κριτηρίων (κριτήρια κειμενικά, γραμματικά, ορθογραφικά, λεξιλογικά, αισθητικά, σχετικά με το βαθμό στον οποίο θεωρούν ότι πέτυχαν το σκοπό τους), β) διόρθωση κειμένου στα διάφορα επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης που περιλαμβάνει εντοπισμό, διόρθωση και εξήγηση των λαθών, δ) απαντήσεις στις ανακεφαλαιωτικές ασκήσεις κάθε ενότητας, ε) συμπλήρωση πίνακα αυτοαξιολόγησης στο τέλος κάθε ενότητας, στον οποίο οι μαθητές πρέπει να εκτιμήσουν το επίπεδο των γνώσεών τους σχετικά με τους βασικούς στόχους της ενότητας (Βιβλίο του Δασκάλου της Δ΄ Δημοτικού: 20). «Σκοπός αυτού του Πίνακα Αυτοαξιολόγησης είναι να συνειδητοποιήσουν οι ίδιοι οι μαθητές την πορεία που κάνουν ως προς την κατάκτηση της γνώσης καθώς και τα κενά τους, δηλαδή να αποκτήσουν ένα είδος μεταγνώσης που τους βοηθά να ελέγχουν και να ρυθμίζουν τη μάθησή τους, εν ολίγοις να αποκτούν ένα είδος αυτονομίας» (Βιβλίο του Δασκάλου της Β΄ Δημοτικού: 10).

Στο εκπαιδευτικό λογισμικό για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν δραστηριότητες κλειστού τύπου, οι οποίες απαιτούν συγκεκριμένες απαντήσεις και ενέργειες και ελέγχονται από το ίδιο το λογισμικό, με έναν τρόπο που ενισχύει την «ανατροφοδοτική» δράση και ενισχύει μηχανισμούς αυτοαξιολόγησης του παιδιού. Για παράδειγμα υπάρχουν ασκήσεις συμπλήρωσης κενών, αντιστοίχισης, συνδυασμού συλλαβών κλπ. Υπάρχουν όμως και δραστηριότητες γραπτής έκφρασης που είναι ανοικτές και αξιολογούνται από τον δάσκαλο σε συνεργασία με το παιδί. Σε αυτές, λόγου χάρη, ζητείται να γράψουν την ιστορία που άκουσαν (Λογισμικό Γ΄ - Δ΄, Εργασία) ή να ανατρέψουν μία ιστορία πρόσκληση (Λογισμικό Α΄ - Β΄, Η Κοκκινোসκουφίτσα) ή να δημιουργήσουν μία πρόσκληση (Λογισμικό Α΄ - Β΄, Ο Φαγαλέξης) κλπ.

4. Συζήτηση και συμπεράσματα

4.1 Γενικές διαπιστώσεις

Οι συντάκτες του προγράμματος, ακολουθώντας τις ανάγκες της εποχής για ένα διαφορετικό σχολείο, προσπάθησαν να παρακολουθήσουν και να ενσωματώσουν τα πορίσματα των διεθνών αναζητήσεων στον τομέα της γλωσσικής διδασκαλίας και διδακτικής. Αυτό είναι κάτι που διαφαίνεται και από τη βιβλιογραφία που υπάρχει στα βιβλία των δασκάλων, αλλά και από την ύπαρξη του εκπαιδευτικού λογισμικού και του Ψηφιακού Σχολείου. Από την ανάλυση, όμως, που προηγήθηκε φάνηκε ο κλειστός, σε μεγάλο βαθμό, χαρακτήρας του Προγράμματος, που περιορίζεται στη «βελτίωση του αναγνωστικού, μαθηματικού και φυσικοεπιστημονικού αλφαριθμητισμού».

Συνοψίζοντας, το γλωσσικό μάθημα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δίνει έμφαση στη μετάδοση μεταγλωσσικών γνώσεων στους μαθητές, γεγονός που παραπέμπει στο γλωσσοδιδακτικό λόγο του αναγνωριστικού γραμματισμού. Παράλληλα, προκρίνει την επικοινωνιακή- λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας, στα πλαίσια της οποίας όμως οι μαθητές έρχονται σε επαφή με αυθεντικά κείμενα και επεξεργάζονται ποικίλα κειμενικά είδη. Από την άλλη, προκρίνει την εμπλοκή των μαθητών σε διαθεματικές δραστηριότητες και σχέδια εργασίας και την αξιοποίηση των στοιχείων πολυτροπικότητας των σχολικών βιβλίων. Το Πρόγραμμα, δηλαδή, καλλιεργεί και ορατές παιδαγωγικές πρακτικές που συνδέονται με παραδοσιακές θεωρήσεις για τη γλώσσα, αλλά φιλοδοξεί να εντάξει και αόρατες παιδαγωγικές πρακτικές, προκειμένου να επιφέρει την ενεργό εμπλοκή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία.

4.2 Διαπιστώσεις σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ

Αναφορικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ διαπιστώνεται αρχικά η ανάγκη περαιτέρω ενσωμάτωσης και ένταξής τους στο γλωσσικό μάθημα. Οι ΤΠΕ, όπως είδαμε, αντιμετωπίζονται ως πεδίο του κόσμου που πρέπει να διερευνηθεί και ως μέσο για να

ερευνήσουν οι μαθητές τον κόσμο. Αξιοποιούνται για τη μελέτη του ίδιου του διδακτικού αντικειμένου και κυρίως για αναζήτηση πληροφοριών. Ακόμη και το λογισμικό για το μάθημα της γλώσσας χρησιμεύει στην εμπέδωση των γλωσσικών φαινομένων, μέσα από την επίλυση κλειστού τύπου ασκήσεων.

Ακολουθώντας τη μεταφορά των τριών ομόκεντρων κύκλων ως προς τη γλωσσοδιδασκτική αξιοποίηση των ΤΠΕ θα λέγαμε πως οι παραπάνω θεωρήσεις υπάγονται κυρίως στον πρώτο κύκλο. Ο πρώτος εσωτερικός κύκλος σχετίζεται με αναζητήσεις που προσανατολίζονται στην αξιοποίηση των ΤΠΕ ως μέσων που θα συνεισφέρουν στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία της γλώσσας. Ωστόσο, κατά κάποιο τρόπο «αγγίζουν» και το δεύτερο εσωτερικό ομόκεντρο κύκλο, που αντιμετωπίζει τις ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να ξεκαθαρίσουμε ότι η αντίληψη ότι οι ΤΠΕ αποτελούν μέσο για να διαβάζουν, να γράφουν και να επικοινωνούν οι μαθητές, ανάλογα με τις περιστάσεις, δεν είναι ξεκάθαρος στόχος του προγράμματος σπουδών. Τα όποια συμπεράσματα προκύπτουν αναφορικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού προκύπτουν από κάποιες δραστηριότητες των σχολικών βιβλίων. Ο τρίτος κύκλος ανάλυσης, που προσεγγίζει τις ΤΠΕ πιο υποψιασμένα και με κριτική ματιά ως μέρος του ευρύτερου κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου, απουσιάζει από την ελληνική πρόταση για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Συνοπτικός πίνακας συμπερασμάτων

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνουμε συνοπτικά τις προτάσεις του προγράμματος αναφορικά με την διδασκαλία της γλώσσας και την αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ελλάδα	«Γλωσσικό μάθημα»	ΤΠΕ
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση		
Γνώσεις για τον κόσμο, στάσεις, αξίες, πρότυπα	<ul style="list-style-type: none"> -σχετίζονται με το σχολικό και εξωσχολικό χώρο (γιορτές, φίλια, επαγγέλματα, περιβάλλον, ισότητα κλπ.) -διαθεματική-ολιστική προσέγγιση της γνώσης 	<ul style="list-style-type: none"> -πεδίο του κόσμου που πρέπει να διερευνηθεί -μέσο για να ερευνήσουν οι μαθητές τον κόσμο -λογισμικό με αξιακούς και πολιτισμικούς στόχους
Γνώσεις για τη γλώσσα	<ul style="list-style-type: none"> -γραμματική 3 επιπέδων -χρήση μεταγλώσσας από την Γ' κυρίως Δημοτικού -εγχειρίδιο γραμματικής (Ε' -Στ') -λειτουργική-κειμενοκεντρική προσέγγιση 	<ul style="list-style-type: none"> -λογισμικό για εμπέδωση των γλωσσικών φαινομένων, αλλά με απουσία μεταγλώσσας
Σημείωση / γλώσσα	<ul style="list-style-type: none"> -πολυεπιστημονική θεώρηση της γλώσσας -γλώσσα ως όλο -γλώσσα ως εργαλείο επικοινωνίας -γλώσσα με έμφαση στη χρήση -γλώσσα και λογοτεχνία -γλώσσα μέσο μετατροπής και δημιουργίας της πραγματικότητας -επικοινωνιακές-ολιστικές αντιλήψεις κυρίως -έμφαση στην πολυτροπικότητα, κυρίως στα σχολικά βιβλία 	<ul style="list-style-type: none"> -παιδαγωγική διάσταση στην αξιοποίηση των ΤΠΕ -αξιοποίηση για τη μελέτη του ίδιου του διδακτικού αντικειμένου -αξιοποίηση κυρίως για αναζήτηση πληροφοριών

<p>Διδακτικές</p> <p>Πρακτικές,</p> <p>χώρος και χρόνος,</p> <p>θεωρίες μάθησης</p>	<p>-Δραστηριότητες: νοηματικής και δομικής επεξεργασίας του κειμένου, παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, σχετικές με την γραμματική (μορφολογία και σύνταξη), λεξιλογικές και ορθογραφικές</p> <p>-ελαστική διαχείριση χρόνου και των ορίων των διδακτικών αντικειμένων</p> <p>--σύγχρονη Διδακτική της Γλώσσας</p> <p>- επικοινωνιακή-λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας</p> <p>- διαθεματικές δραστηριότητες σχέδια εργασίας</p> <p>- ομαδοσυνεργατική διδασκαλία</p> <p>-μνεία σε αλλόγλωσσους και μαθητές με μαθησιακές ανάγκες</p>	<p>-εργαλείο μάθησης, επικοινωνίας και δημιουργίας</p> <p>-στην πράξη πηγή άντλησης υλικού</p> <p>-λογισμικό κυρίως για κλειστού τύπου δραστηριότητες</p>
<p>Ταυτότητες μαθητών και διδασκόντων</p>	<p>-μαθητής: λαμβάνει πρωτοβουλίες, στην πράξη όμως έτοιμος να λύνει ασκήσεις και χωρίς περιθώρια πρωτοβουλίας</p> <p>-δάσκαλος: σχεδιαστής και συντονιστής, αλλά στην πράξη με περιορισμένη αυτονομία</p>	<p>-συνεισφέρουν στη συγκρότηση αυτού του Λόγου των μαθητών</p>
<p>Αξιολόγηση</p>	<p>- Διαγνωστική, Διαμορφωτική, Τελική</p> <p>-Αυτοαξιολόγηση, Ετεροαξιολόγηση</p> <p>-Λογισμικό με δραστηριότητες κυρίως κλειστού, αλλά και ανοιχτού τύπου</p>	
<p>Γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι</p>	<p>- αναγνωριστικός γραμματισμός</p> <p>- επικοινωνιακή-κειμενοκεντρική προσέγγιση</p>	

<p>Παρατηρήσεις / ιδιαιτερότητες</p>	<p>-Διαφοροποίηση στη γενική στοχοθεσία του προγράμματος και σε αυτό που τελικά προτείνεται από τα βιβλία του δασκάλου και το εκπαιδευτικό λογισμικό</p>
---	--